

CULTURA CREȘTINĂ

APARE, CU EXCEPȚIA LUNILOR IULIE ȘI
AUGUST, LA 10 ȘI 25 n. A FIECĂREI LUNI.

<p>Abonamente: Pe un an: cor. 10. Pe 1/2 an: cor. 5. În străin.: cor. 12. Numărul 50 bani.</p>	<p>REDACȚIA: Dr. Ioan Sâmpăleanu, Ștefan Roșianu, Dr. Alexandru Ni- colescu, Dr. Alexandru Rusu și Dr. Ioan Coltor.</p>	<p>Redacția și Admi- nistrația: „Cultura Creștină”. Balázsfalva.</p>
--	--	--

Aberații de sentiment.

— Câteva vorbe pentru „Un preot unit“ (?) din „Gazeta Transilvaniei“. —

Nimic nu poate fi mai ingrăt, în aceste vremuri de grea încercare pentru biserica și neamul nostru, decât a porni un schimb de idei pe tema afișată în primul din nr. 72 (17 Aprilie) al „Gazetei Transilvaniei“, intitulat „Aberații științifice“. Și cu toate aceste trebuie s'o facem. Autorul aceluia articol, afirmative un preot unit, ocupându-se de articolul „Din problemele viitoare ale bisericii noastre române unite“ din nr. 5 al acestei reviste, — scris de colaboratorul nostru Zaharie Pop —, și trudindu-se să reliefeze întrânsul o seamă de „aberații științifice“, comite atari aberații de sentiment, cari nu pot rămâne fără răspuns.

Constatăm înainte de toate, că scrisului colaboratorului nostru, — cu care bineînțeles ne identificăm în esență, fiindcă altfel nu l-am fi publicat fără observare —, i-se face în numitul articol un rechizitor pe cât de aspru pe atât și de nedrept. Ci-că s'ar insistă în acel articol pentru o „propagandă expansivă“, pe care biserica noastră unită ar trebui să o facă în sinul bisericii neunite, și încă „în spiritul de a se răsbuna pe frați, pentru dauna ce i-s'a pricinuit prin Hajdudorogh“. Cu un aer de superioară pătrundere a vieții noastre bisericesti, se relevă apoi în articolul din „G. Tr.“ o seamă de rele și scăderi interne, ce ar fi amenințând existența bisericii noastre, spunându-i-se foarte apodictic că „până nu s'a întărit în internul ei, comite o sinucidere, alergând după propagandă în afară“. Iar la sfârșitul articolului său, strașnicul autor, conștiu de efectul infalibil ce-l va produce, azi mai mult ca oricând, trântește următoarea sfo-

răială națională: „Timpurile sunt grele pentru toți. Inimicii ni-se înmulțesc. Garanța existenței noastre ca popor — și ca uniți — e numai unitatea tuturor elementelor românești, în lupta pentru conservarea firei noastre etnice naționale. Confesionalismul e crimă de leză-românism“.

Ei bine, întreagă ieșirea aceasta pătimasă, în care sentimentul național umilește într'o măsură absolut neîngăduită sentimentul religios, față de care nici un alt sentiment nu poate să aibă întâietate în sufletul omului, este cu totul lipsită de temei. Oricine va citi — și învităm pe oricine să o facă — articolul nostru, fără preocupăția orbită de sentimentul național exagerat al celui ce a scris șirele din „G. Tr.“, va trebui să ne dea dreptate, când constatăm, că în el nu se află nici un fel de „aberație științifică“. Pornind din câteva constatări, poate puțin norocoase, și cari n'aveau menirea să formeze un cadru pentru ideile ce urmau să se desfășoare, se insistă acolo pentru întărirea externă (numerică) a bisericii noastre în sensul — curat defenziv — al grijei mai intensive, ce va trebui să purtăm în viitor de credincioșii noștri emigrați în orice parte a lumii, fie chiar și în România. Această grijă de credincioșii săi, care proprie este o elementară datorință a oricărei biserici, va putea fi însemnată cu numele de „propagandă“, ori chiar cu acela al „nisiunței de expansiune“, nici când nu se va putea însă zice despre ea, că este o propagandă ofensivă, în sensul de a pescui în sinul bisericii neunite. Și în articolul nostru nu s'a spus un singur cuvânt mai mult. A susține contrarul, și mai cu seamă a spune, că s'ar insistă întrânsul pentru o propagandă ofensivă „nu în spiritul de propagandă și expansiune, ci în spiritul de a ne răsbună pe frați pentru dauna pricinuită de Hajdudorogh“, este un neadevăr sfruntat și deadreptul o calomnie, pe care o respingem cu indignare.

Dar când fixăm aceste, în interesul adevărului și al dreptății cauzei noastre, nu voim să fim înțeleși greșit, cașicând noi prin aceste lămuriri am renunța la spiritul adevărat creștinesc de expansiune, codificat în cuvintele dumnezeiești: „mergând învățați toate popoarele..., învățându-le să păzească toate câte V-am poruncit vouă“. Ar fi o mare greșală să se creadă aceasta, iar din partea noastră ar fi cea mai condamnată defecționare și o tradare a steagului, căruia i-am jurat credință. Firește este apoi cu totul altceva, că aceasta poruncă dumnezească, când și în ce formă o socotim ca o „problemă viitoare a bisericii noa-

stre române unite. Pe cât de răspicat spunem însă acest lucru, tot atât de răspicat ținem să accentuăm și din acest prilej, că atât în nizuința pentru consolidarea internă a iubitei noastre biserici, cât și în propaganda externă, nicicând nu vom suferi să se piardă un singur dram din sentimentul național ce ne stăpânește, în aceeaș măsură ca pe cel mai bun român, nizuindu-ne pururea ca în inimile noastre să-i asigurăm intensitatea pe care o are sentimentul religios. Nicicând de „leză-românism nu am fost și nu vom fi vinovați, dorim însă să știe că nici de leză-creștinism nu suferim să ne învinuiască nime.

Asta e credința noastră, pe care trebuie să o aibă orice preot unit, și pe care dacă autorul articolului din „Gaz. Transilvaniei“ nu o are — precum pare a nu o avea — nu înțelegem cu ce suflet mai stă în mijlocul nostru.

Credința noastră e, că ar trebui să plece!

REDACTIA.

„Tatăl nostru“ *).

Motto: „Și eu zic vouă: Cereți și se va da vouă, căutați și veți afla, bateți și se va deschide vouă“. Mat. 7, 7.

E un adevăr nediscutat în teologie, că mijlocul cel mai puternic de-a câștiga darurile lui Dumnezeu, de-a ne întoarce dela rău spre bine, de-a ne întări în bine, de-a ne desăvârși și de-a persevera în bine până la sfârșitul vieții, este *rugăciunea*. Dumnezeu a stabilit legătură indisolubilă între sfânta rugăciune și tezaurul darurilor sale supranaturale, mai mult decât e, dacă-i iertat să facem comparație, între trup și suflet. Cine se roagă, se împărtășește din vistieria darurilor cerești și se mântuiește; cine nu se roagă, rămâne cu mâinile goale, și se osândește. Sfânta Scriptură ne dovedește acest lucru ad abundantiam. Oricine poate ceti pe paginile sacre propoziții ca acestea: „Și eu zic vouă: cereți și se va da vouă, căutați și veți afla, bateți și se va deschide vouă“¹⁾; „Și le-a zis și pilda, că se cade pururea a se ruga și a nu înceta“²⁾;

*) Una din meditațiile, ținute în acest an înaintea clerului gremial din Blaj, cari împreună cu mai multe predici și conferințe vor apărea cât mai curând în volum.

¹⁾ Mat. 7, 7. ²⁾ Luca 18, 1.

„Și ai cărui fiu dintre voi va cere dela Tatăl său pâne, au dai-va lui piatră? sau pește, au doară în loc de pește îi va dà lui șerpe, sau de va cere ou, au dai-va lui scorpie. Deci dacă voi fiind răi, știți să dați daruri bune fiilor voștri, cu cât mai vârtos Tatăl vostru cel din cer va da Duh sfânt celor ce cer dela Dânsul“¹⁾; „Și roada voastră va rămâneà, că orice a-ți cere dela Tatăl întru numele meu, să vă deà vouă“²⁾; „Ne-încetat vă rugați“³⁾; „Mărturisiți-vă unul altuia păcatele, și vă rugați unul pentru altul, ca să vă vindecați, că mult poate rugăciunea dreptului, cea fierbinte“⁴⁾; „Și nu aveți, pentrucă nu cereți. Cereți și nu luați, pentrucă rău cereți...“⁵⁾. Toate acestea nu fac într'adevăr decât să dovedească cu vârf și îndesat necesitatea absolută a rugăciunii pentru dobândirea favorurilor cerului, pentru asigurarea mântuirii sufletelor noastre.

Deci alegându-mi eu de temă fundamentală a acestor meditații tocmai mântuirea sufletului, mă văd silit să vă vorbesc în legătură cu această mântuire și despre rugăciune. La caz contrar meditațiile mi-ar părea necomplete, lipsite poate chiar de cununa lor cea mai prețioasă.

Deci e lucru hotărît, că am să vă vorbesc despre rugăciune. Însă cum? în ce senz? Au doară mă voiu pune să vă analizez condițiile rugăciunii, calitățile pe cari trebuie să le întrunească? O nu! Acestea le-ați auzit de atâtea ori și le puteți află în orice catehism sau tratat de morală, și sunt — precum și trebuie să fie — subiectul comun al majorității predicilor de prin bisericile creștine. Nu despre acestea deci vreau să vorbesc, când vă anunț dorința de a vă răpl câteva clipe în interesul rugăciunii. Dorul meu fierbinte este să vă atrag luarea aminte asupra rugăciunii rugăciunilor, pe care ne-a învățat-o însuș Dumnezeu, Isus Hristos: „Drept aceea așa să vă rugați voi: Tatăl nostru carele ești în ceruri șcl.“⁶⁾. Da! Să vă atrag atențiunea asupra rugăciunii „*Tatăl Nostru*“, curcubeul septicolor — întrucât șapte cereri cuprinde —, ce leagă cerul cu pământul, pe ea s'o analizez, arătându-va pe scurt, cum acest diamant strălucitor, dar al cerului, cuprinde în chip minunat tot ce trebuie să cuprindă rugăciunile înălțate la ceruri. Căci, stârnind eu simpatiile și admirația voastră

¹⁾ Luca 11, 11—13. ²⁾ Ioan 15, 16. ³⁾ I. Tess. 5, 17.

⁴⁾ Iuda 5, 16. ⁵⁾ Iuda 3, 2—3.

⁶⁾ Mat. 6, 9.

față de rugăciunea divină „*Tatăl Nostru*“, această harfă cu 7 coarde a Spiritului Sfânt, ce împletește melodii așa de minunate și de splendide în vieța noastră de toate zilele și în zilele de sărbătoare ale omenirii, sunt prea convins, că voiți fi satisfăcut deplin datorinței de a vă îndemna la rugăciune preste tot; mai ales dacă paralel cu analizarea aceleia, voiți arăta și chipul practic cum puteți să faceți din puterea aceleiași rugăciuni o putere de neînving.

Sunt foarte fericit de altcum, că drumul ce-l voiți țineă e deja bătătorit de episcopul Keppler. Permiteți-mi așadară, ca eu, care nu urmăresc ambiția mea personală, ci exclusiv mântuirea sufletelor voastre, — și așadară nu râvnesc să fiu original —, să pot urmă fidel ideile și expunerea așa de clasică a acestui autor.

Preacurata Vergura Maria, Maica bunului sfat, să-mi curețe simțirile cu cărbunele de foc al darului ceresc, ca nimic să nu scape de pe buzele mele, ce n'ar fi spre folosul sufletelor voastre.

*

Tertulian rostește în tratatul său despre rugăciune următoarele cuvinte: „Pasărilor înălțându-se în zbor, se avântă spre cer și neavând mâni își întind aripile în forma crucii și cântă ceva ce seamănă a rugăciune“¹⁾.

Precum așadară pasărilor, ieau de pildă clasică ciocăria cântată așa de mult de poeți, la cea dintâiu rază de soare spre sferele de sus se avântă cântând și dispăre în azurul cerului, tocmai astfel și rugăciunea noastră, toată grija cea lumească dela noi lăpădându-o, spre tronul lui Dumnezeu trebuie să se înalțe; acolo fiindu-ne și minte și inimă, tot gândul și toată atențiunea. La aceasta ne atrage atențiunea „*Tatăl Nostru*“ când începe cu fraza: „*Tatăl nostru, carele ești în ceruri*“. De acum dară copilul iubitor se află în prezența, se află înaintea Tatălui său și vorbește cu Dânsul, se roagă cătră Dânsul, căci a se ruga înseamnă a vorbi. Oare ce trebuie să-i spună? Ne-o spune Mântuitorul așa de frumos: „Sfințească-se numele tău, vie împărăția ta, fie voia ta precum în cer așa și pe pământ.“ Ce ușor ne alunecă aceste cuvinte de pe buze, dar ce înțeles profund ascund în cutele lor. Pentru

¹⁾ „*Aves exsurgentes eriguntur ad coelum et alarum crucem pro manibus extendunt et dicunt aliquid, quod oratio videatur*“. De oratione c. 29

ceva mai măreț nu se poate rugă nici un rege, nici un împărat, nici chiar Fiul lui Dumnezeu. Scopuri mai înalte, interese mai momentuoase, bunuri mai scumpe, nu sunt în cer și pe pământ. Dacă pretutindeni pe pământ ar fi sfințit numele lui Dumnezeu, ar fi recunoscută împărăția lui Dumnezeu, ar fi împlinită voința lui Dumnezeu, ca și în cer, pământul însuș ar deveni cer. Dacă în această viață numele lui Dumnezeu îmbracă cu aureola majestății sale toate, împărăția lui Dumnezeu cuprinde tot și toate, voința lui Dumnezeu regulează toate, toată viața ta e bine ordonată. De aceea dară, aceste trebuie să fie chestiile mai însemnate pe cari să le prezentăm Domnului și Dumnezeului nostru în conversația tainică a rugăciunii. „*Sfințească-se numele tău*“, așa se roagă creștinul ca fiu alui Dumnezeu, ca rege și preot al fapturilor universului, și în aceste cuvinte el cuprinde, el adună în mănunchiu închinarea, adorarea tăcută a universului, murmurul oceanelor, clocotul râurilor și a viforului, vijăitul codrilor, tăcerea sublimă a munților falnici, melodiile lumii paserilor, parfumul discret al florilor, armonia sferelor lumilor siderale —, toată adorația aceasta o concentrează dânsul în fraza sublimă *sfințească-se numele tău*, și o prezintă Tatălui său ceresc. „*Vie împărăția ta*“, continuă el. Aceasta este iubiților per eminentiam, în înțelesul strict al cuvântului, rugăciunea împărăției sale supranaturale de pe pământ, este rugăciunea bătâliilor sfinte, a câmpurilor de luptă ale învățăceilor și luptătorilor lui Hristos în uriașa încăierare a împărăției creștine, a regatului mântuirii contra împărăției Satanei și a lumii, care întru cel rău este pusă, cum zice S. Ioan. „*Fie voia ta precum în cer, așa și pe pământ*“, rostește creștinul cu buze fierbinți, pentru ca opera Spiritului Sfânt să-și urmeze calea croită, căci aceasta e voința lui Dumnezeu, sfințirea noastră ¹⁾, și aceasta e sfințirea noastră, facerea voiei lui Dumnezeu. *Această voință dumnezească* este baza și temelia oricărei moralități, oricărei virtuți, oricărei mântuirii și fericiri.

Numele lui Dumnezeu, împărăția lui Dumnezeu, voința lui Dumnezeu, iată acestea-s cu adevărat tot ce există mai sublim și mai înalt în cer și pe pământ și de aceea trebuie să ocupe ele locul dintâiu în rugăciunea noastră.

¹⁾ I. Tess. 4, 3.

Dar bine înțeles, că nu e tocmai așa de ușor să rostești aceste cereri cu aceea evlavie și puterea, pe care ar pretinde-o conținutul și importanța lor. Chiar și aceea e greu adese, să rezervi acestor interese înalte locul, pe care l-a designat lor Mântuitorul. Căci alte interese și dorințe năvălesc, se îmbulzesc în rugăciunea noastră și vreau să dea în lături pe celelalte, și nu arareori trebuie să faci rând, zicând unuia: prietine pășește înainte, iar celorlalți, pășiți înapoi; întâiu vine Dumnezeu, apoi voi. Și când zicem: „Tatăl nostru, sfințească-se numele tău“, o! ar trebui ca rugăciunea noastră să fie numai dragoste înflăcărată de fiu, numai respect, numai admirație și mulțumită. Iar cererea: „vie împărăția ta“, să fie străbătută de văpaia sfântă a zelului pentru împărăția lui Dumnezeu, pentru biserică. „Fie voia ta precum în cer așa și pe pământ“ această frază ar trebui rostită cu *toată puterea*, cu desfășurarea întregii energii a voinții; ceea ce va fi pentru noi câteodată o adevărată rugăciune din grădina Gethsimani, costându-ne sângele inimii, sudori de sânge. Se întâmplă când voința lui Dumnezeu și voința noastră sunt *așa de departe* unele de altele.

Celce ne-a învățat această rugăciune, cunoaște slăbiciunea noastră și ne și ajută. Doară am putea face observarea foarte justă, că nici n'ar putea pretinde dela rugăciunea noastră un avânt așa de mare, dacă n'ar fi fost gata dintru început să o ridice el însuș pe aripile sale și să o ducă în cer. El se roagă cu noi nu numai în cer ci și aci pe pământ în preasfântul Sacrament al Altarului. La aceasta prea puțin ne gândim. Credem în prezența Lui, și în continuarea existenței, vieții sale în această taină a altarului; sunt convins, că unul fiecare din voi și-ar da viața pentru această dogmă. Cu toate acestea această credință a noastră adeseori e foarte anemică, fără suflet. Prea puțin petrecem cu Domnul înaintea acestui sacrament; prea puțin căutăm să pătrundem în această viață ascunsă a Dânsului. Altcum de mult am fi recunoscut, că nu dormitează, nici nu doarme cel ce păzește pe Izrail¹⁾ și că el aci mai vârtos își continuă viața de Dumnezeu-om pe pământ, trăiește și locuiește între noi, pentru ca cu noi și pentru noi să se roage.

¹⁾ Ps. 120, 7.

Din chivot înalță Fiul lui Dumnezeu „Tatăl nostru“ spre ceruri din toată inima ca și în casa din Nazaret, puternic ca înainte de a săvârși minunile sale, și stăruitor ca de pe lemnul crucii, și se roagă împreună cu noi: „Tatăl nostru, carele ești în ceruri“. O ce armonie dulce i-se împărtășește prin această strigătului nostru pornit din inimi: „Tatăl nostru“. — Și în această taină, care n'are altă țintă decât mărirea lui Dumnezeu, care ea însaș este adorațiunea cea mai desăvârșită alui Dumnezeu, ascuns în această taină sub formele smereniei celei mai desăvârșite, se roagă și acum, ca și odinioară: „Tată, părinte proslăvește numele Tău“ (sfințească-se numele tău) și capătă și acum răspunsul de sus: „și l'am proslăvit și iară-l voi proslăvi“¹⁾ — În această taină, care e însași un pioner al împărăției lui Dumnezeu, și mereu îi mărește și întinde granițele, și pe orice teritor, petec de pământ cucerit, ridică corturile regelui și desfășură steagul său alb, în această taină se roagă regele împărăției cu noi: „Vie împărăția Ta“. — În această taină, în care în înțelesul cel mai strict al cuvântului singura sa hrană este să facă voia celui ce l-a trimis²⁾, se roagă împreună cu noi: „Fie voia ta precum în cer așa și pe pământ“. Ce armonie, ce greutate, ce preț capătă aceste cereri ale noastre prin El! Deci când strigătul tău de Tată, „Tatăl nostru“ tău, e adeseori așa de slab, anemic, cu aripi frânte, prezintă-l numai Mântuitorului și spune-l cu el, odată — nu odată, mai de multeori — înaintea chivotului, spune-l cu evlavie deosebită în decursul sfintei slujbe, întoarce-te preste zi când ți-e îngăduit pe câteva clipe la biserică și rostește un Tatăl nostru la olaltă cu Dânsul, — și abunăseamă aceasta va fi o altă rugăciune; atunci strigătul ieșit din suflet „Tatăl nostru“ și cele trei cereri se vor înălța vesele, ușoare la cer, vor străbate ca un curent magnetic toată lucrarea ta de preste zi și vor pune și în viața ta în locul întâiu de onoare ceace e mai sublim și înalt în cer și pe pământ: numele lui Dumnezeu, împărăția lui Dumnezeu și voința lui Dumnezeu.

*

Dela ce-i mai înalt și mai sublim, după îndrumările dumnezeiești rugăciunea noastră coboară la cele comune, la cele zilnice, la foamea noastră, la grija noastră pentru pâinea de

¹⁾ Ioan 12, 28.

²⁾ Ioan 4, 34.

toate zilele, spre a le oferi și prezentă și pe acestea Cerului și ale descoperii Părintelui nostru. Grija pentru pâinea de toate zilele — cât de greu apasă ea pe umerii alor foarte mulți oameni! Ca chestiune socială apasă cu greutatea Alpilor omenimea de azi. Mântuitorul a primit-o în cadrele „Tatălui Nostru și cele nouă cuvinte: „Pâinea noastră cea de toate zilele dă-ne-o nouă astăzi“ sunt un catehism întreg a chestiunii sociale, fiecare cuvânt un capitol pregnant.

„*Tatăl nostru dă-ne pâine*“. Căci tu ești părintele nostru nutritor, dătătorul pâinei noastre; te îngrijești de noi, precum hrănești paserile cerului și îmbraci crinii câmpului. Dă-ne pâinea de toate zilele“: nu plăceri rafinate, nu mâncări alese, nu abundență și prisos, ci ceace ni-e de lipsă spre viață. „Dă-ne pâinea noastră“: să nu fie va se zică numai a ta; bucuros lucrăm pentru ea și ne-o câștigăm potrivit voinței tale. „Dă-ne astăzi pâinea cea de toate zilele“: nu ne îngrijim pentru un viitor mai depărtat; dă-ne de ceace avem lipsă azi, mâne ne vom ruga iarăș. „Pâinea cea de toate zilele dă-ne-o nouă“: mă rog nu numai pentru mine, ci pentru toți frații și surorile mele, mai ales pentru aceia, cari sunt și mai săraci ca mine, mai ales pentru cei mai săraci, cari pentru sine nici nu se mai roagă. Dă-ne nouă tuturor pâinea nu numai pentru trup, ci și pentru suflet, nu numai pâine și hrană vremelnică, ci și ceace rămâne spre viața veșnică, pe care ne-o poate da numai Fiul omului¹⁾.

Vreți, ca și această cerere așa de importantă să aibă efect? Apropiati-vă iarăș de altar. Doară ea este o cerere pentru pâine și chipul pâinii îl zărește ochiul în această taină. Mai mult! Înșuș, cel ce ne-a învățat să ne rugăm: Pâinea noastră cea de toate zilele dă-ne-o nouă astăzi, e de față aci. El însuș sub speciile, sub forma pâinii. Celce ne-a sfătuit să ne rugăm cu smerenie și cumpăt pentru pâinea cea de toate zilele, pentru pâinea de pe o zi, se mulțumește însuș cu o bucățică de pâine și ne dă însuș în această taină cea mai răpitoare pildă de renunțare, de nepretențiune, de rezervă, de cumpăt. Cel ce ne-a învățat să ne rugăm pentru pâinea trupului și a sufletului, este însuș pâinea vieții, pâinea sufletului nostru. S'a făcut pâine, pentru ca să-l mâncăm și să ne unim desăvârșit cu Dânsul. Să rostim deci această rugăciune în

¹⁾ Ioan 6, 27.

unire cu Dânsul, și atunci grija pentru pâinea cea de toate zilele va fi pentru noi mai puțin apăsătoare; atunci nu vom uita nici când pentru foamea trupului pe cea a sufletului, ci-i vom dăruî și acestuia pâinea sa cea de toate zilele. Da! Nu numai odată pe an, ci mult, mult mai des! Aceasta a fost de altminteni și dorința preasfântului părinte Piu X, bazată pe tradiția veche a bisericii, să se sporească numărul celor ce se apropie de masa Domnului, fiecare săptămână, fiecare zi.

*

„Pâinea noastră cea de toate zilele dă-ne-o nouă astăzi“. Astfel batem noi oamenii săraci într'o dungă clopotul mizeriei, al foamei și cerem hrană pentru trup și suflet. Însă în cele trei cereri din urmă tragem într'o dungă alt clopot cu glas mai lugubru, mai sinistru, — clopotul de vreme grea, clopotul pocăinții. Acî se roagă iubiților *vina* noastră. *Vina* noastră; *vina* noastră cea mare. O negrele puncte ale vieții noastre. O ceasul nefericit, noapte a blăstămului, când mai întâiu s'a zămislit păcatul de moarte. Îți aduci aminte, aduci aminte? așa ne chinuiește, ne sfredelă viermele conștiinții. Păcate ale copilăriei, păcate ale ținerețelor, păcate ale vrâstei adulte, păcate ale anilor din urmă: îți mai aduci aminte, mai aduci aminte, astfel strigă cu bucurie răutăcioasă Diavolul. Păcate publice, păcate făptuite în taină, neglijarea condamnabilă a celor mai sfinte datorințe; păcate făptuite din ușurătate, păcate din răutate; ca spirite infernale, ca furii ne prigonesc: ne mai cunoști? a tale suntem, îți mai aduci aminte unde, când și cum?

O da, știi! Doamne miluiește-mă. Părinte iartă-ne *nouă fărădelegile* noastre, căci și noi bucurosi iertăm greșiților noștri. Uită, că am căzut; dă-ne dar să nu mai cădem: *și nu ne duce pe noi în ispită*“. „*Ci ne mântuește de cel rău*“, pe noi sărmanii oameni, amenințați de blestemul pedepsii și a păcatului, aleșuiți de poftele păcătoase, încunjurați de dușmanul cel îndârjit, împresurați de lumea rea.

Cu toată *vina* și năcazurile, ce așa de greu ne apasă, ne refugiem în brațele rugăciunii „Tatăl nostru“, și cu „Tatăl nostru“, ales aceste trei cereri din urmă, ne refugiem la sânul tainei preasfinte a altarului. Doară Ea ne este în acelaș timp și jertfă de păcate, jertfă de ispășire a acelora, jertfa împăcării și a mântuirii, deopotrivă în putere cu jertfa de pe Gol-

gota, însaș jertfa de pe Golgota, — fiind acelaș Hristos de față și aci — numai în chip nesângeros. În jertfa sfintei liturghii se roagă dimpreună cu noi și ranele Mântuitorului: „Părinte iartă-le lor“! Se roagă cu noi și sângele său: „Părinte iartă-le lor“! Se roagă inima sa de Dumnezeu-om: „Iartă Părinte, iartă“! În fața farmecului jertfei sfinte dispare puterea patimei păcătoase, viclenia satanei, amăglrea poftelor, vraja lumii seducătoare. În baia de sânge a jertfei sfinte ne spălăm de vină și se transformă, se metamorfosează și urmările vinei: supărarea, năcazul, truda, boala, moartea, în jertfe prețioase, în dar, mântuire, merit.

Pricepeți acuma de ce a primit „Tatăl nostru“ loc de cinste în sfânta slujbă și a fost așezat ca un diamant prețios în partea ei cea mai aleasă? Pricepeți de ce poruncește biserica fiilor săi foarte strict să asiste la sf. slujbă baremi în Dumineci și sărbători? Pricepeți, că „Tatăl nostru“ aceluia, care nu împlinește nici măcar această datorință elementară, are puțină valoare, și că aceste trei cereri au puțină șanță de izbândă pentru cel ce se ține departe de sfânta liturghie din neglijență culpabilă? Pricepeți de ce creștinii evlavioși sunt așa de atenți să-și întărească „Tatăl nostru“ de toate zilele pe cât e cu putință cu ascultarea zilnică a liturghiei?

Nu-i așa, că cel puțin o idee s'a desprins lămurit din meditația noastră de azi, că de aci încolo trebuie să rostim „Tatăl nostru“ bine, mai bine, mai des, decât până acum? El este mai mult ca ori care altă rugăciune, rugăciunea vieții noastre: cuprinde în sine tot: cerul, pământul, timpul, veșnicia, demnitatea și mizeria noastră, bunurile cele mai înalte și bucășica de pâne pentru stâmpărarea foamei noastre, vina și pedeapsa noastră, luptele și năzuințele noastre. Ea aruncă anghira vieții noastre în marea veșniciei, în Dumnezeu.

Să rostim așadară de aci încolo această rugăciune cât mai des înaintea altarelor, împreună cu cel ce ne-a dat-o, mai ales la sfânta slujbă și după putință și în zilele de peste săptămână. Să o rostim, unindu-ne cu Hristos și aieva, prin s. cuminecătură. Să o rostim la olaltă cu Maica Domnului, căci ea e mai aproape, e mai strâns, mai indisolubil legată de Hristos și de această taină; și tocmai mulțumită acestui fapt fost-a „Născătoarea de Dumnezeu“ pururea alături în sânul bisericii de „Tatăl Nostru“.

Ce putere, ce dar ar fi un „Tatăl nostru“ astfel rostit, și pentru cel ce se roagă și pentru restul credincioșilor. Un astfel de „Tatăl nostru“ rostit de mulți, de-o comună întreagă, de-o dieceză întreagă, de toată creștinătatea, ce putere reprezintă! Da! El este o armată, ce poate începe lupta contra puterilor iadului, contra puterilor lumești ale necredinții și răutății, o armată ce duce înainte steagul Domnului și lățește împărăția lui Dumnezeu. Este-un binefăcător al omenimii, o conlucrare însemnată la propășirea adevăratei culturi și creșteri, la deslegarea chestiunii sociale; o ispășire a marelui păcat și vine a omenimii, un instrument puternic pentru a renoi toate în Hristos. Acesta să ne fie deci de aci încolo „Tatăl nostru“. Să zicem cu toții din tot sufletul această rugăciune, fiind asigurați, că atunci când vom sfârși-o îngerul nostru păzitor va zice și el Amin. Va zice Amin și Aminul, mărturia credincioasă și adevărată¹⁾ din chivotele bisericilor noastre, va zice Amin Preacurata Vergura Maria, mijlocirea noastră atotputernică, vor zice Amin cerul și pământul.

Dr. ALEXANDRU NICOLESCU.

Sentința în procesele matrimoniale vinculare.

Isprăvite în procesul matrimonial vincular, cele prescise despre acuzarea căsătoriei, despre constituirea tribunalului matrimonial și despre metoda, ce trebuie să se urmeze la pregătirea actelor în cauze matrimoniale vinculare, — cari lucruri le tratează Instr. sacr. Oficiu din 1883 în Partea I, Titlul prim, al doilea și al treilea —, urmează cele, ce privesc aducerea și publicarea sentinței, despre care lucru grăiește Titlul al patrulea din numita Instrucțiune. Textul acestui Titlu este următorul:

„22. Isprăvite toate ca mai sus, trebuie să ajungem la pronunțarea sentinței. Care lucru spre a se face cum trebuie de Ordinariu, ori de delegatul lui, înainte de toate trebuie să se ceară declarație dela defensorul căsătoriei, că el nu mai are nimic, ce ar trebui să se aducă înainte, ori să se cerceteze; după aceea întreagă cauza să se deie spre examinare la doi ori trei bărbați experți, dacă sunt de aceștia, și nici decum să nu se aducă sentință decât după ascultarea părerii acelora.

¹⁾ Apoc. 3, 14.

„Aceasta (sentința) trebuie să se facă în scris, și în aceea să se expună punctele culminante din motivele, scoase din proces, pe cari se razimă, scurt ce-i drept, dar totuș așa, ca să nu se omită ceva esențial. Sentința, scrisă de judecător și de secretar (actuar), precum și întărită cu sigiliul curiei episcopoești, va trebui să se publice litiganților prin cursorul curiei, lăsându-le aceloră un exemplar al ei, care lucru se va adevăra în scris.

„23. Dacă judecătorul va aduce sentința pentru validitatea căsătoriei, și nici unul dintre soții de căsătorie nu va apela contra ei, nici defensorul căsătorie nu va apela și cauza să se socotească de terminată. Din contră, dacă căsătoria se va fi judecat de invalidă, deși soții de căsătorie ar fi mulțumiți cu judecata Prelatului, defensorul căsătoriei va trebui să apeleze și să ceară sentința nouă dela alt tribunal; care apelata primul judecător nu o va putea împiedeca niciodată pe nici o cale. Într'aceea (adecă până decurge apelata) litiganților nu li-se va permite nici decum să încheie căsătorie nouă.

„Deși pentru înaintarea apelatei defensorului căsătoriei nu este statorit nici un termen fatal, totuș trebuie să se poarte grijă, ca aceea să se facă cât mai curând. Iar dacă însuș defensorul va fi neglijat această datorință, va putea să fie constrâns la aceasta ori de episcopul său, ori și de acela, la care ar trebui după drept să se facă apelata.

„24. Ținând cont de condițiunea specială a diecezelor orientale, ordinea apelatei va fi, dupăcum urmează. Dacă sentința primă va fi fost adusă de curia episcopoească, apelata se va face la curia patriarhală; iar dacă aceea (sentința) va fi ieșit dela curia patriarhală, se va face apelata la sf. Scaun. Așisderea apelata va trebui să se facă totdeauna la acelaș sf. Scaun, decâteori cele dintâi două sentințe nu vor fi fost conforme între sine, de cumva litiganților nu le va fi plăcut să ducă cauza dela început și imediat la sf. Scaun“.

*

La singuraticii paragrafi ai acestui Titlu fac observările cari urmează.

La § 22. observ:

a) Paragraful acesta este perfect în legătură cu cei 21 de paragrafi antecedenți din Instr. citată, precum și cu introducerea în această Instrucțiune. Expresiunea în latinește:

Omnibus ut supra peractis (isprăvite toate ca mai sus), care introduce §. 22, cuprinde toate cele, ce trebuie să premerge aducerii sentinței, fie acelea lucruri esențiale, fie neesențiale. Am amintit de lucruri esențiale și neesențiale, pentru că este limpede, că nu tot, ce se prescrie în Instr. sacr. Oficiu din 1883, în introducere, și în cei 21 de paragrafi, cari premerge aducerii sentinței, este esențial. Atâta este cert, că dacă nu s'a plinit vreun prescriș esențial, sentință validă nu se poate aduce, d. e. dacă nu a fost citat acuzatorul căsătoriei, ori acuzatul. Judecătorul deci cu tribunalul său, care are să pășască la aducerea sentinței, nu trebuie să facă altceva, decât să știe bine, și să aplice cum trebuie, cele ce premerge aducerii sentinței, după prescrișele din Instrucțiune. Să le repețesc aci, nici nu se poate, nici nu este de lipsă.

b) Examinăți sponsii, vestită căsătoria în biserică și încheiată în fața bisericii, se presupune, că matrimoniul este valid, și de atare este ținut până nu se dovedește contrarul. Matrimoniului i-se aplică adagiul juridic: „In dubiis standum est pro valore actus“. Judecător, asesori, defensor, toți sunt datori să lucre pentru validitatea căsătoriei; și dintre aceștia defensorul este dator să lucre numai pentru validitatea căsătoriei. Și fiindcă validitatea căsătoriei trebuie să o aibă toți înaintea ochilor, și mai tare trebuie să o aibă defensorul căsătoriei, de aceea se prescrie, ca la culegerea probelor defensorul să fie întrebat cu deosebire, și el să aibă cuvântul ultim în lucrul acesta.

c) Așa sunt de momentuoase cauzele matrimoniale vinculare, încât aducerea sentinței în acelea nu se încredințează numai unei singure persoane, d. e. episcopului, fie acela cât de erudit, ori cât de piu; fără judecătorul este dator să recurgă la ajutorul altora, pentru că „*plus vident oculi, quam oculus*“. Că trebuie să recurgă, se vede din cuvintele ultime ale alin. prim din §. 22. „și nici decum să nu se aducă sentință, decât după ascultarea părerii aceloră“. Așadară în cauzele matrimoniale vinculare nu se admite *jude singular*, care adică să stea din un individ fizic singur, fără jude, respective judecător, care constă din mai mulți indivizi fizici, adică judecător, care *numai moralmente este unul*, va se zică tribunalul matrimonial Conc. prov. 1872 și 1882, cari tratează procedura matrimonială vinculară, absolut nicăiri nu grăesc despre *jude singular* în cauze matrimoniale vinculare; fără întors, ambele concilii pre-

scriu ca judecător în cauze matrimoniale vinculare o persoană morală, adică tribunalul matrimonial, și anume: „Spre pertractarea cauzelor matrimoniale episcopii compun foruri din preoți calificați, dintre cari, afară de președinte, trebuie să fie cel puțin 4 asesori ca judecători și un notar“¹⁾ și: „Episcopul în pertractarea cauzelor matrimoniale din dieceza sa poate²⁾ institui Tribunale matrimoniale, cari să consteie din un președinte, și cel puțin patru asesori, și un defensor matrimonial“³⁾.

d) Sentința trebuie să fie motivată cu argumente scoase din corpul actelor; altcum avem caz de nulitate. Sentința este o derivare naturală a acuzării căsătoriei, care acuzare se desvoaltă în concertarea cauzei și în decursul culegerii probelor și apoi în sentință se maturează.

e) Publicarea mai satisfăcătoare a ori cărei sentințe atunci o avem, când celor interesați li-se lasă exemplar autentic de al sentinței; și în cauzele vinculare este prescris felul acesta de publicare.

La §. 23 observ:

a) Cauza se socotește de terminată atunci, când tribunalul se pronunță pentru validitatea căsătoriei, și litiganții nu apelează. Defensorul în cazul acesta nu are să apeleze, pentru că validitatea căsătoriei este pusă în sigur.

b) Dacă forul I aduce sentință contra căsătoriei, defensorul este dator să apeleze la forul al II-lea, și forul prim nici decum nu poate să-l împedec pe defensor în împlinirea acestei datorințe, ce o pune pe umerii defensorului însaș legea.

c) Defensorul neglijent în prezentarea apelatei poate fi constrâns să o prezinte, fie de episcopul propriu, fie de acela, la care trebuie să se facă apelata. Motivul este, că defensorul stă sub jurisdicțiunea episcopului propriu, pentru că este al lui propriu; iar sub jurisdicțiunea aceluia, la care trebuie să se facă apelata, de aceea stă defensorul, pentru că cauza trebuie apelată; și fiind neglijent defensorul în înaintarea apelatei, și episcopul lui propriu în constrângerea lui, dispoziția legii ar fi ilusorie, dacă nu l-ar putea constrânge pe defensorul

¹⁾ Conc. prov. 1872. Tit. X. Cap II.

²⁾ Conc. prov. 1882. Tit. IV. § 49.

³⁾ Expresiunea *poate* însamnă, că *are drept*; dar nici decum, că dacă voiește, institue, dacă nu voiește, nu institue: pentru că în cauze matrimoniale vinculare nici investigarea nu o poate face episcopul singur, deși este lucru mai mic decât pertractarea și deciderea cauzei.

negligent episcopul forului superior; adecă episcopul forului superior lucră „*jure devolutionis*”.

La § 24 observ:

a) apelată la curia patriarhală în provincia noastră metropolitană nu se dă, pentrucă noi, afară de Scaunul apostolic, nu avem alt superior, decât pe capul provinciei, adecă pe mitropolit.

b) În provincia noastră gr.-cat. de Alba-Iulia și Făgăraș este determinată ordinea forurilor prin Conc. prov. I, Tit. X, cap III, că adecă: Dacă forul I a fost cel delegat protopopes, forul al II-lea va fi cel episcopesc, al III-lea cel mitropolitan, al IV-lea cel delegat de Scaunul apostolic. Diecezele sufragane au mai mult cu un for.

c) Cauza se poate incamină, pertractă și decide de însuș Scaunul apostolic cu exchiderea tuturor forurilor subalterne, dacă litiganții voesc așa. În cazul acesta litiganții, este natural, că au să observe prescisele regulamentului, prin care se ordonează Curia romană.

Dr. IOAN SĂMPĂLEANU.

Stabilirea limbei liturgice românești.

(IV. Articol final).

Opera episcopului Damaschin.

Mitropolitul Antim fusese acela, care a început să traducă în limba frumoasă a poporului nostru cărțile liturgice, pornind dela idea, preconizată de mai înainte, că e permis și Românului să înțeleagă sfintele slujbe. După el a fost apoi mai ușor să se continue opera începută, și traducătorii de mai târziu țin să accentueze, că e mare folos pentru neamul nostru, dacă în sfintele slujbe se va introduce în toate limba românească, pentrucă din acestea vor agonisi Românii „umilnță, zdrobirea inimii și pocăință”, cum spune popa Stoica în prefața Triodului dela 1726¹⁾. Cu acest scop se traduce această carte, ca astfel să se poată pregăti credincioșii mai bine pentru luminata înviere, ceace nu se poate face altfel, decât traducându-se cartea în limba cea mai de jos, cum spune mitropolitul Daniil, care

¹⁾ Vezi Bibliografia rom. veche Tom. II. p. 33 și urm.

dă binecuvântarea pentru tipărire: „ca pricepând toată prostimé să se umilască la rugăciunile lor“¹⁾).

Dintre toți traducătorii cărților sfinte, cari au urmat după Antim, cel mai vrednic urmaș e acela, care i-a luat și locul în scaunul de episcop al Râmnicului, Damaschin, numit pentru învâțătura lui și Dascălul. Lui i-se cuvine un loc de cinste, egal cu înaintașul său, căci a dat bisericii cele mai bune cărți de slujbă, pe cari le întrebuițăm și astăzi.

Acest episcop știă bine românește, latinește, grecește și slavonește. El a văzut, că Românii nu pricep nimic din cărțile sfinte scrise în limba slavonă, și de aceea „stau în biserică ca boii, neînțelegând ce se cetește și se cântă, și ies din biserici fără nici un folos“, deci se hotări „din îndemn dumnezeesc, cu multă osteneală... a preface cărțile din limbile grecească și slovenească în limba noastră proastă (simplicem) românească și a le da la lumină“²⁾. Va să zică, episcopul traduce cărțile de slujbă, ca să aibă lumea ceva folos din mersul la biserică, și să nu stea acolo, cu gura căscată, fără să înțeleagă ceva, ci să câștige din cărțile și rugăciunile cele frumoase. Această dorință nu se putea împlini altfel, decât tâlmăcindu-se cărțile în limba poporului.

Pe lângă cărțile, ce fuseseră traduse de mai înainte, îndreptate de Damaschin, el a tradus pentru întâia oară pe românește următoarele cărți liturgice: *Triodul*³⁾, *Pentecostarul*⁴⁾, *Mineele* pe toate douăsprezece lunile⁵⁾. Antologhionul, ce s'a tipărit la Râmnic în 1777, e o parte, extras din Mineiele lui

¹⁾ Op. și loc. cit. p. 34.

²⁾ Vezi scrisoarea (latinească) a episcopului către generalul Tige, publicată de Alex. Lăpădatu în: Damaschin episcopul și dascălul (Convorbiri literare anul XL (1906) p. 568). — Traducerea e luată după Iorga, Istoria bis. rom. Vol. II. p. 103.

³⁾ Triodion acum întâi întracest chip tipărit în snta episcopie a Râmnicului... 1731. La sfârșitul acestei cărți se spune: »să să știe că acest Triod... lam așezat în stihuri și cuvinte, după cum au tâlmăcit întru Dmnezeu răposatul Kyr Damaschin Episcopul Râmnicului, nimica schimbând cuvintele«. Vezi Bibliografia rom. veche Tom. II. p. 44.

⁴⁾ Penticostarion ce cuprinde întru sine slujba ce i-să cuvine: carele mai nainte sau tâlmăcit de Epscopul Damaschin deplin pe limba rumânescă. Iară acum sau tipărit... în snta epscopie a Râmnicului la lét 1743. Vezi Bibliografia ro-n. veche Tom. II. p. 73.

⁵⁾ Că el a tradus întreg Mineiul, se vede din scrisoarea trimisă lui Tige, persoana de încredere a împăratului austriac în Oltenia, în care spune, că dintre toate cărțile, ce le-a tradus, mai întâiu ar dori să tipărească Minologhionul, din care îi va trimite, ca probă, un volum, să vază și împă-

Damaschin¹⁾. Astfel completează Damaschin opera lui Antim, traducând cărțile ce ne lipseau până acum, săvârșind o muncă colosală, fiind acestea cărți toate foarte voluminoase. Durere, că omului acestuia i-au lipsit mijloacele pentru a putea tipări rodul ostenelelor sale, căci nu aveà nici tipografi destoinici, nici banii necesari pentru un lucru așa de costisitor²⁾, și așa nu a dat scrierilor sale ultima corectură, ce-o face fiecare scriitor când tipărește.

Lucrarea lui Damaschin nu e mare numai pentru că a muncit omul mult, ci e mare și pentru valoarea ei, căci ceea ce a tradus el e ca și banul de aur, care are mare trecere în toate țerile. Limba frumoasă, poporană, alui Damaschin, traducerea corectă, a făcut pe urmașii lui, cari au ostenit la edarea cărților de slujbă, să retipărească din cuvânt în cuvânt opera lui, făcând, până astăzi, foarte puține schimbări, cărora să li-se poată dà numele de îndreptări. Pentru a ne putea face o idee clară despre opera lui Damaschin, trebuie să vedem câte ceva din toate lucrările lui, cel puțin din acelea, cari prin osteneala lui au văzut întâiaioară lumina zilei în românește.

Triodul dela 1731, care are și slujba săptămânii mari, ce lipsește în edițiile de Blaj, fiind scoasă separat în Strastnic, cuprinde cântări ca acestea: „Să nu ne rugăm ca fariseul, fraților. Că cel ce să înalță pre sine, să va smeri: să ne smerim înainté lui Dmnezeu ca vameșul prin postire strigând: Dmnezeule milostivêstete spre noi păcătoșii“³⁾. Acelaș text se găratul, ce slujbe frumoase au Românii; iar întreg i-l va trimite cu mare bucurie, dacă se va tipări, căci acum are nevoie de el în biserică: »quandoquidem ex illo libro quotidie legimus ac cantamus in ecclesia nostra«. Vezi scrisoarea la Lăpădatu, op. cit. p. 576. — Se știe din mai multe dovezi, că această carte, traducerea Mineiului făcută de Damaschin, a fost întrebuințată la sfintele slujbe în mai multe còpii făcute cu mână.

¹⁾ »La aciastă sfântă carte, ce sau typărit acum de iznoavă pre limba rumânescă... după izvodul Mineiului celui rumânesc... nu doară cu vreo procopselă de învățatură... numai atingândumă și eu de un déget din céle mici al picioarelor măritului Episcopul Damaschin..., cât am putut mam nevoit de am îndreptat din cuvânt în cuvânt, nimic schimbând, ci drept cum am găsit intracel izvod«. Diorthositoriul Lavrentie, în finea unei părți. Vezi Bibliografia rom. veche Tom. II. p. 53. — Vorbele: »am îndreptat din cuvânt în cuvânt, nimic schimbând« se referă la corectura tiparului, că adevă el a îndreptat fiecare cuvânt după manuscrisul lui Damaschin, fără să schimbe la el ceva.

²⁾ De această sărăcie se plânge generalului Tige, când îi scrie: »quia pro nunc nec typographum peritum, nec pecuniam habemus«. Vezi Lăpădatu, op. cit. p. 575.

³⁾ Op. cit. f. 1.

sește din cuvânt în cuvânt în Triodul dela București din 1798 și în cel dela Blaj din 1800 pe foaia 1. Limba lui Damaschin e limpede, și de aceea din traducerea lui Damaschin se alege creștinul cu mult. Așa sunt de înțelese toate cântările lui ca aceasta: „Tot păcatul am făcut, pre toți iam întrecut cu neînfrânare, de aş vré să mă pocăesc, nu am râuri de lacrimi, de voiu viețui și acum cu léne, sânt vinovat muncii: cim dă mie îndreptare, unule bunule Dumnezeule, și mă miluiaște“¹⁾. Toate cărțile ieau dela cel din 1731 din cuvânt în cuvânt, schimbând la cântări poate câte o virgulă, ori cum e la acest loc, punând o mai bună scriere, cum face cel de Blaj, scriind „cimi“ în loc de „cim“; schimbări sunt mai ales, și chiar acestea rare, la rubrici, unde: „deviatii cias“ cel vechiu și „soroci“ e românizat cu: „ciasul al noaolé“ și „ori“²⁾. Mai aducem câteva exemple, ca să se văză cât de mult îl durea pe acest păstor, ca turma lui să aibă cât se poate mai mare folos din pășunea sfințelor slujbe. „Astăz făcătoriu ceriului și al pământului, au zis ucenicilor săi, sau apropiat ciasul, și au sosit Iuda cel ce mă vinde: nimené să nu se lépede de mine, văzândumă pre cruce în mijlocul a doi tâlhari: că pățimesc ca un om: și mântuesc ca un iubitoriu de oameni, pre cei ce cred întru mine“³⁾. „Nimené să nu fie neimpărtășit cinii Stăpânului, o credincioșilor: nimené să nu vie acum la masă cu viclesug ca Iuda. Că acela luând pâiné, sau usebit de pâiné vieții, fiind numai chip de ucenic, iară cu fapta ucigătoriu de față: cu Jidovii veselinduse, și cu apstolii împreună petrecând, urât au sărutat: și sărutând au vândut pre cel ce néu răscumpărat pre noi din blestem, pre Dmnezeu și Mântuitoriu sufletelor noastre“⁴⁾.

Are și traducerea acestei cărți unele cusururi. Redând vorba grecească, a întrebuițat substantiv acolo, unde nu sună bine românește, și care nu e în stare să spună înțelesul vorbei grecești. Așa e de pildă: „Izbăveștemă Dmnezeule de *asemănaré* bogatului celui ne mlstiv și de năravul lui cel nepocăit“⁵⁾, unde s'ar fi putut zice cu mult mai pe înțeles: „Fereștemă Dumnezeule să nu seamăn cu bogatul cel nemilostiv și cu năravul lui cel nepocăit“. A „usebi“, pe care îl întâlnim la Da-

¹⁾ Triodul dela 1731 f. 65; cel de Blaj p. 128.

²⁾ Vezi Triodul dela 1731 f. 64; iar cel de București f. 71.

³⁾ Op. cit. f. 309.

⁴⁾ Op. cit. f. 303.

⁵⁾ Op. cit. f. 255.

maschin de mai multeori, de asemenea nu e cunoscut, și ar fi trebuit să fi fost înlocuit cu a se „despărți“.

Din acest Triod e copiat și Strastnicul tipărit în Blaj la 1753, care e cea dintâiu carte liturgică ieșită din Tipografia restaurată, „până atunci în măhramă învălită“. Preoții blăjeni socotesc să dea la tipar această carte „Strastnic, sau Patimile mântuitorului... știind că acesté și iubitoriul de spăsenie norod mai cu dor a le auzi le pofteste, mai cu jale a le asculta și mai cu înfrânare inimii le priiméște“¹⁾. Ca să le poftască poporul și să le primească, trebuie să le înțeleagă. Prin urmare, traducerea aceasta e bine primită, fiind făcută în limba înțeleasă de popor²⁾.

Cărțile mai nouă dela Blaj schimbă unele lucruri, abătându-se cu totul dela principiile așa de mult democratice, consacrate de scriitorii predosloviei din Strastnic, și au lucruri ca acestea: „Născutul conceperii fără de sămânță este neesplicat... pentru aceasta pre tine toate generațiunile te mărim“³⁾; „Dumnezeescul pocal de umilință împlând“⁴⁾; „Unime simplă“, „m'am condamnat de conștiința mea“⁵⁾; cari nu sunt în stare să aducă pe oameni la pocăință, și cari chiar în stilul limbii românești literare sunt niște imposibilități, pe cari — fără doar și poate — le vor schimbă blăjenii în cea dintâiu ediție, cum au făcut și cu alte lucruri.

După ce sufletul a fost hrănit cu cântările cele mult cuprinzătoare ale Triodului tradus de Damaschin, așa de bine înțelese de popor, putea să vină luminata înviere, pe care sufletul cel curățit prin taina spovedaniei o prăznuia din toată inima cu cântări de acest fel: „Hs au înviat din morți, cu moarté pre moarte călcând, și celor din mormânturi viață dăruindule. Să se scoale Dmnezeu și să se răsipescă vrășmașii lui: și să fugă dela fața lui cei cel urâsc pre dânsul. Precum se stinge fumul să se stingă: cum se topéște ciara de fața focului. Așa să piară păcătoșii dela fața lui Dmnezeu: și dreptii să se veseléscă. Aciasta este zioa, caré au făcut Dmnel, să ne

¹⁾ Predoslovia acestei cărți.

²⁾ Strastnicul acesta are unele deosebiri, în rubrici, dar acestea sunt lucruri, ce nu impoartă chestiunea limbii cărților bisericești

³⁾ Triodul de Blaj din 1890 p. 237.

⁴⁾ Op. cit. p. 312.

⁵⁾ Op. cit. p. 338.

bucurăm și să ne veselim întrânsa¹⁾. Cu acesta se potrivește în toate, afară de unele rubrici, Penticostarionul dela Blaj din 1808, care, din greșală, mai lasă afară și câte ceva din cântări, cum face la Axionul dela Înălțarea Domnului, unde uită începutul: „Mărește sufletul meu, pre Hs dătătoriu de viață, cel ce sau înălțat de pre pământ la ceriu“²⁾).

Deodată cu Pentecostarul dela Râmnic, mai apare unul, la București, despre care se spune, că tot Damaschin l-a tradus, „ca să înțelegă toți și să să folosescă sufleteste“. Sototind însă mitropolitul, că traducerea lui Damaschin a fost făcută din slavonie, și poate să aibă mai multe greșeli, a „pohtit pe duhovnicescul lui fiu Dmnului Ianachie Vtori Post, ca săl îndrepteze mai cu dedinsul de pre limba cé elinască... care îndreptare și smereniia noastră o am aflat a fi bună și mai cu înțelegere decât cé de pre slovenie“, și a tipărit-o „spre înțelegere tuturor“³⁾. Principiul mitropolitului Neofit era cât se poate de bun, să se îndrepteze greșelile și să fie cartea cât mai pe înțelesul tuturor. Greșită era presupunerea, că lucrarea lui Damaschin a fost făcută numai de pe slavonie, și că avea mai multe greșeli, și foarte mult s'a înșelat, când a crezut, că acel Grec a îndreptat greșelile lui Damaschin, făcând cartea mai înțeleasă. Câteva pasaje, puse față în față, ne vor orienta pe deplin asupra superiorității traducerii lui Damaschin.

Damaschin

Zioa învierii, să ne luminăm noroadе, Paștile Dmnlui Paștile: că din moarte la viață, și de pre pământ la ceriu, Hs Dmnezeu néu trecut pre noi, cei ce cântăm cântare de biruință. Venitau mainainte de diminătă céle ce au fost cu Mariia: și aflând piiiara răsturnată de pre mormânt, auzitau dela înger: pre cela ce iaste întru lumina cé purure

Ianachie

Zioa învierii iaste, noroadelor să ne luminăm. Paștele iaste a Dmnlui Paște: Că néu trecut pre noi din moarte la viață, și de pre pământ la ceriu. Hs Dmnezeu pre cei ce cântăm de biruință. Venind mainainté zorilor céle ce au fost cu Mariia, și aflând piiiara răsturnată de pre mormânt, au auzit dela înger: pentru ce căutați cu cei morți ca

¹⁾ Penticostarionul dela Râmnic f. 1.

²⁾ Vezi Penticostarion dela 1743 f. 152, și pe cel dela Blaj f. 124.

³⁾ Vezi Bibliografia rom. veche Tom. II. p. 72.

flitoare, cu morții cel căutați ca pre un om; vedeți înfășurăturile cele de îngropare: Alergați și lumii propoveduiți, că sau sculat Dmnul, omorând moarté: că iaste Fiul lui Dmnezeu celui ce au mântuit némul omenesc.

pre un om, pre cel ce iaste în lumina cé prré. Vedeți înfășările cele de îngropare, Alergați și propoveduiți lumii, Că sau sculat Dmnul omorând moarté. că iaste fiul lui Dmnezeu, celuia ce mântuiaște némul omenesc.

(La amândouă cărțile citate, f. 1).

Precum se poate vedea, Ianachie a schimbat puțin, întorcând spre rău topica, adăugând „iaste“ unde nu e nevoie, despărțind așa de departe pe subiect (Hs Dmnezeu) de predicat (néu trecut); introducând participiile „venind“ și „aflând“, cari nu se întrebunțează în acest fel în limba poporului; zicând „înfășări“ în loc de „înfășurături“, căci la noi numai copiii cei mici se „înfașă“, oamenii cei mari se „înfașură“. Apoi socotește, și concoardă „Paștele“ ca un nume din singular. „De biruință“ nu ajunge în românește, trebuie să i-se adaugă: „cântare“. Mare greșală e toată această schimbare și pentru motivul, că aceste cântări își au melodia lor, fixată de atâta vreme, și, din momentul, ce ele nu mai sunt aranjate după urechea bună a unui cântăreț, cum trebuie să fie toți traducătorii, s'a stricat toată cântarea. Aceasta se poate observa mai de multeori la cântările latinizate, unde accentul gramatical suferă aproape în totdeauna, mișcată fiind din loc toată cântarea. A fost o trufie schimbarea, pentrucă mitropolitul grec se credeă, că știe mai bine grecește ca să poată redă mai bine înțelesul decât Damaschin. Nu eră nici o nevoie de schimbare, și lumea nu a luat de bază a edițiilor posteriore ediția de București, ci copia de pe traducerea lui Damaschin, care glăsuește așa de limpede: „Dmnul sau înălțat la ceriuri, ca să trimită pe mângăitoriul lumii. Ceriurile au gătit scaunul lui, norii suiré lui: îngerii sau mirat, văzând om mai pre sus decât dânșii. Tatăl l-au așteptat pre acela, pre carele are în sânuri dé pururé: Dhul sfnt au poruncit îngerilor săi: rădicați Dmni porțile voastre: toate némurile plesniți cu mâinile: că sau suit Hs, unde eră mai nainte“¹⁾).

Traducerea Mineielor o găsim mai întâiu publicată în Antologhionul dela Râmnic dela 1737. Filaret, când publică Mi-

¹⁾ Op. cit. f. 117.

neiele, o copiează din cuvânt în cuvânt, și după el toți ceilalți, făcând mici schimbări, ori fără multă însemnătate, ori numai din trufie. Câteva cântări dela sărbătoarea sfinților apostoli Petru și Pavel ne arată, în ce limbă frumoasă a făcut această traducere Damaschin. „Cu ce cântări duhovnicești vom lăuda pre Petru și pre Pavel, pre cei ce au junghiat ne dumnezeiré, și gurile céle neastupate, sabiile cele înfricoșate, frumsétele Romii céle luminoase, desfătările a toată lumé, léspezile céle înțelegătoare ale legii noao, de Dmnezeu scrise în Sion, pre carii Hs iau chiebat¹⁾. Florile sunt cam multe în această cântare, neobișnuit de împodobită, dar nu trebuie să uităm, că originalul e poezie; dacă va avea însă cineva atâta cultură în românește, câtă se cere pentru a putea înțelege acest text în grece, va înțelege și traducerea noastră. Alte cântări sunt mai ușor de înțeles, pentru că stilul lor e mai simplu și în original. Așa sunt de pildă: „Legăturile tale céle de prin cetăți, și năcazurile cine le va spune, slăvite apostole Pavle, sau cine va pune de față nevoințele și ostenélele tale, care téi ostenit întru bunăvestiré lui Hs, ca pre toți săi dobândești, și lui Hs besérică săi aduci. Ci te roagă ca să se păzescă aciastă bună mărturisiré ta, până la suflaré cé mai de pe urmă, Pavle apostole, și învățătoriule al beséricilor“²⁾. „Tu după vrednicie piatră téi numit, când credința beséricii neclătită Dmnl o au întărit, și pre tine mai mare păstoriu oilor celor cuvântătoare téu pus: de unde și descuitoriu porților cerești ca pre un bun téu încredințat, ca să descui tuturor celor ce vin cu credință. Pentru aciasta după vrednicie téu învrednicit, a te răstignî ca și stăpânul tău: pre carele roagă să mântuiască, și să luminéză sufletele noastre“³⁾. Până astăzi a rămas așa stabilit textul acestor cântări. Mineiul luni lui Iunie edat de sfântul Sinod al bisericii ortodoxe din România (București 1894) are cântările citate din Antologhion în acest fel: la cea dintâiu, nu are nici o schimbare⁴⁾; la a doua e înlocuit „slăvite“ cu „mărite“⁵⁾; la cântarea a treia, în cinstea sfântului Petru, nu e nici o schimbare, ci cuvintele urmează unul după altul, întocmai ca în traducerea lui Damaschin. Cel mai nou Antologhion dela Blaj e

1) Op. cit. f. 485. Mineiul luni lui Iunie din 1780 f. 120.

2) Antologhion f. 487; Mineiu f. 121.

3) Antologhion f. 491; Mineiu f. 128.

4) Vezi op. cit. p. 283.

5) Op. cit. p. 286.

edat încă sub presiunea latinizanților, deși foarte moderați, și ceea ce s'a spus în alte locuri despre această tendință, nu mai e nevoie să se repete.

Are Damaschin unele lucruri în Mineiu, cari sunt neînțelese, și pe cari ar fi trebuit să le tălmăcească editorii de mai târziu. Ceea ce spune Samuil Clain despre întreaga lucrarea lui Damaschin, se potrivește în special la uriașa muncă depusă în traducerea Mineiilor: „est autem versio bona, vixque alia correctione indiget, nisi purgatione et expunctione vocum slavicarum, quae adhuc inspersione atque immixtae reperiuntur“¹⁾. Nu toate cuvintele slavone, pe cari de sigur că latiniiștii nu le vreau în limbă, ci acelea ar fi trebuit să le scoată, și împreună cu ele și altele străine, cari nu sunt înțelese de popor. Așa sunt ritor²⁾, bogoslovie și bogoslovind³⁾. Mai sunt apoi unele forme străine de firea limbii românești, ori cât s'ar părea ele de frumoase, cum e aceasta: „împroșcări cu pietre“⁴⁾, cari de asemenea trebuie date după vorba poporului.

Socotind marea operă alui Damaschin, putem să-l înșirăm în rândul celor mai mari învățați și ctitori ai noștrii. Intr'un „stil și graiu foarte luminat“⁵⁾, ne-a dat acest om traducerea cărților bisericești, rămase încă neînțelese după Antim. Lucrarea lui a fost cât se poate de bună, dovadă, că edițiile lui au devenit tipice, și cântările lui răsună și azi în toate bisericile. Da, pentrucă el a înțeles rostul traducerii, și a făcut-o în aceea limbă, în care e scris și originalul, în cea mai simplă, însă foarte frumoasă limbă poporană.

*

Nu e opera lui Damaschin, dar, fiind la sfârșitul celor scrise despre cărțile bisericești, cade-se a spune câteva vorbe de laudă pentru necunoscuții autori ai „Arhieraticon-ului acum întâiu tipărit la Blaj în 1777“. Cartea e scrisă în limba înțeleasă de popor, care trebuie să fie pătruns de emoție, când auzia glasul arhierelui: „Darul cel dmnzeesc, carele tot déuna céle neputincioase le tãmduiaste, și céle lipsite le plineste pe (cutarele) cucérnicul Ypodiiakon, îl pune Diiakon. Pentru acéia să ne rugãm pentru dânsul, ca să vie preste dânsul darul

¹⁾ Vezi la Iorga, istoria lit. rom. secl. XVIII vol. II. p. 410. Nota 3 și 4.

²⁾ Antologhion f. 487.

³⁾ Op. cit. p. 488 și 491.

⁴⁾ Op. cit. p. 487.

⁵⁾ Radu Tempea în Cuvântarea înainte a Gramaticii sale f. 4.

Présfntului Dh¹⁾. „Dmnezeule cel fără de început, și fără de sfârșit, carele decât toată făptura ești mainainte, care cu nume de preot ai împodobit pre aceia carii în trépta aciasta sau în-învrednicit a sluji cuvântului adevărului tău, însuți stăpâne al tuturor, și pre acesta pre carele bine ai voit al râdica prin mâinile mele, binevoiaște ca în viață nevinovată, și în credință neclătită să primescă acest mare dar al sfntului tău Duh, și desăvârșit arată pre robul tău ca în toate săți placă ție, și cu vrednicie să viețuiască în aciastă mare cinste preoțescă, care lui dela cé mai nainte văzătoare putere i sau dăruit²⁾. Cel nou dela Blaj (1913, acum întâiu tipărit cu litere străbune), introduce în cel vechiu câteva latinisme, dar mai puține ca mai înainte, schimbă în unele locuri topica, și chiar unele cuvinte, din ce se pare, că originalul ce a slujit ca bază la traducerea celui dintâiu nu a fost identic cu acela, pe care l-a întrebuințat diortositorul dela 1913. Une ori e imposibilă limba celui nou, și de aceea nu se poate așteptă la cinstea, de care s'a bucurat cel vechiu: de a fi întrebuințat în toate părțile locuite de Români, încât un exemplar al vrednicului mitropolit Naniescu, a trebuit să fie cârpit, de sigur pentru multa întrebuințare, ca să poată fi legat. Punem aici câteva cuvinte, anume alese din Arhieraticonul blăjan mai nou, ca să se vază până unde se poate ajunge chiar astăzi. Rugăciunile dela sfințirea clopotelor sună astfel: „Pentru campana (!) aceasta, carea s'a rânduit de servii (!) tăi a se ridică la această sfântă biserică spre servirea (!) și treaba (!) tuturor binecredincioșilor creștini, și depărtarea vi-forului celui contrariu (!)... în onoarea (!) sfântului (cutare)..., Domnului să ne rugăm³⁾. E de prevăzut, că la Blaj, toate cărțile liturgice au să facă suișul greu și chinuit al latinizării, în timpul din urmă foarte slab, dar totuș destul de pronunțat, pentru ca apoi foarte repede să se scoboare la vremile vechi ale Arhieraticonului cu slove⁴⁾.

*

¹⁾ Op. cit. p. 5.

²⁾ Op. cit. p. 7 - 8.

³⁾ Op. cit. p. 58.

⁴⁾ În biblioteca Academiei Române, și în minunata Bibliografie rom. veche, nu e cunoscut alt Arhieraticon, decât cel de Blaj. Slujba sfințirii bisericii este tipărită în mai multe ediții, dintre cari cea mai veche e cunoscută cu titlul: »Tărnosanie ce sau scos de pre elenie, în limba romănescă, cu toată osârdia, și chieltuiala a pré osfințitului Kyriu Kyr Iacov

Făcând o revistă asupra tuturor cărților noastre bisericești, putem să constatăm cu mare bucurie, că acelea, cari sunt de valoare, sunt într'adevăr ca și banii cei buni, umblă în toate părțile locuite de Români, și trăesc multă vreme, ca și haina cea bună, la care — chiar foarte târziu — dacă îi mai dai puțină reparație, pe care o reclamă vremea, te folosești cu ea cât se poate mai mult și mai bine decât cu unele noue. Așa au ajuns cărțile lui Antim și ale lui Damaschin, Biblia și Arhieraticonul de Blaj, să se introducă în toate altarele românești, și de sute de ani fiind, ele nu s'au învechit încă de loc, limba lor o înțelegem cu mult mai bine decât a „îndreptărilor“ de mai târziu. Cei vechi, pe cari îi laudă toată lumea, care se ocupă de literatura noastră bisericească, scrieau, nu ca să se arate pe sine, ci ca să înțeleagă poporul; cei de azi, mai învățați, dar ce folos de atâta învățătură, se abat dela principiile celor vechi, și umblă să facă știință profană din cărțile sfinte, căutând să facă în ele studii de limbistică sau de înaltă teologie, cari lasă pe bietul ce poporul fără nici o învățătură.

Cei ce și-au înțeles perfect rostul, au fost traducătorii și editorii din secolul al XVIII, cărora le aplanaseră drumul cei de mai înainte, cari au îndrăsnit să introducă limba poporului în sfânta liturghie, ca să înțeleagă și să poată spune și neamul nostru, pe limba lui, măririle lui Dumnezeu. În desăvârșirea acestei lucrări, biserica unită a avut un rol foarte însemnat, și editorii dela Blaj, până la jumătatea veacului al XIX, merită recunoștința întregului nostru neam. Atunci, s'a făcut abatere dela calea, ce urmase Blajul mai bine de o sută de ani, și s'a legat glasul sfințelor cântări și rugăciuni de dragul unor principii limbistice, pe cari chiar editorii cărților rituale dela Blaj, în scurtă vreme au văzut, că trebuie să le părăsească, și acum se întorc, cam încet, însă cu pas sigur spre vremile vechi, pline de atâta mărire.

Dr. IOAN BĂLAN.

Mitropolit a toata Moldaviaa la 1752, a cărei limbă e mult mai inferioară celei din Arhieraticonul dela Blaj. Nu socotim carte liturgică: »Rânduiala pentru sfințire bisericii«, tipărită în 1809 cu două pagini de titlu, atât pentru Iași, cât și pentru București, de fapt însă o singură ediție, care rânduiește cele ce trebuie să facă »arhimandritul sau protopopol sau alt preot«, rânduit de arhieru pentru a da binecuvântare unui sfânt locaș, căci nu e admisă în întregă biserica românească. Vezi Bibliografia rom. veche Tom. III. p. 12.

Scrisoare catehetică.

Dragă Prietine!

Îmi scrii, că s'a dat uitării chestia catehizării, că articolele apărute pe coloanele „Culturii Creștine“ n'au pornit mișcarea de premenire, nu li-a urmat seria de articole, observații, notițe din peana cateheților și a bărbaților de bine, cari se interesează de soarta învățământului religios. Faptul acesta să nu te îngrijoreze, pentru că cu ușurință vei putea să-i afli explicarea. Să nu gândești, că căteheții n'ar crede de necesară o rezolvare radicală a învățământului religios, că n'ar dori uniformitate în cateheză, plan nou, manuale noi, bune și potrivite și, în general, așezarea catehezei pe o bază solidă.

Dacă o știi și o cred aceasta — vei replica —, de ce nu și-au spus părerile, de ce nu și-au împărtășit convingerile, observațiile cu privire la o problemă atât de gravă? Dragă prietine, cu toate că cateheții noștri înțeleg gravitatea chestiunii, totuș nu urmează, că ar fi neapărată trebuință să aștearnă pe hârtie articole, cuprinzând soluțiile pe care dâșii le cred potrivite pentru îmbunătățirea învățământului religios.

Nu, pentru că nu toți cateheții au 9—18 ore la săptămână. Cunosc mai deaproape situația unui catehet, care la săptămână face 16 ore la un gimnaziu, 8 ore la alt gimnaziu, la preparandia de stat vreo 4 ore, la școala superioară de fete, la școala civilă încă vreo câteva ore. Alți cateheți trebuie să facă și agendele de capelan, ori chiar de paroh.

Nu e destul atât. Trebuie să dovedesc și cu altceva, pentru că de fapt chestia aceasta tocmai pentru cateheți e atât de importantă, încât ori câte ocupațiuni să aibă, dacă ar ști, că dela scrisul lor atârnă schimbarea în spre bine a cauzei, ar trebui negreșit să scrie. Dar, vezi, tocmai aceasta n'o credem. Nu credem, că scrisul nostru va schimba, va avea influența aceea binefăcătoare asupra instrucției religioase, pe care o nădăjduști tu. Noi, care muncim în ogorul instrucției religioase a tinerimii, suntem prea convinși de nevoia unei reforme radicale pe acest teren. Simțim nevoia unui plan de învățământ nou și unitar. Și simțim apoi, mai cu seamă, nevoia manualelor. Dar rezolvarea acestor chestiuni nu dela noi atârnă¹⁾

¹⁾ Ne place să înțelegem aceste cuvinte în sensul, că nu atârnă *singur* dela noi. *N. R.*

Arhieriei noștri cunoasc lipsurile planului vechiu de învățământ religios, și cu cea mai mare ușurință, printr'un ordin arhieresc, vor putea sană răul. Se va orându, să zicem, ca începând cu anul școlar 1915/16 în clasa I gimn. să se propună catehismul, în cl. II istoria biblică a testamentului vechiu, în cl. III istoria biblică a noului testament, în cl. IV liturgica, în cl. V dogmatica, în cl. VI etica, în cl. VII istoria bisericească și în fine, în cl. VIII, ca o încoronare a întregului învățământ religios, apologia religiei creștine. În felul acesta am câștigă un plan nou de învățământ, bun și potrivit.

De fapt, *planul de învățământ* religios, care e în practică la noi, e defectuos. Ori că se propune istoria biblică în clasele I—II gimn., iar în cl. III—IV catehismul, ori că în cl. I—III sau numai în cl. I—II se propune catehismul și în cl. III—IV, ori numai în cl. IV, istoria biblică, — la tot cazul instrucția religioasă din gimnaziul inferior suferă lipsa liturgice. Baza instrucției religioase trebuie să fie catehismul. Deci acesta are loc în clasa I, dar nu în extensiune mai mare decât „Catehismul catolic“ din Blaj proiectat pentru cele trei clase superioare ale scolii primare. În clasele următoare, an. II și III trebuie să urmeze istoria biblică, dar aceasta să nu fie numai o copie puțin amplificată a istoriei biblice din școala primară, ci istorie biblică cu însemnări și date istorice și geografice, împodobită cu ilustrațiuni etnografice, arheologice, cu vederile locurilor, ale satelor și orașelor despre cari se învață. Numai în felul acesta se va mări interesul elevului față de acest studiu. Dimpotrivă, dacă se propune la fel ca și în școala primară, elevul se desiluzionează, trebuind să repețească numai materialul învățat odată, cu atâta deosebire doar că în gimnaz acelaș material îl învață dintr'un manual cu construcții scrintite și limbă neromânească. În clasa IV ar fi să se introducă liturgica, studiu menit să facă cunoscute elevilor lăcașurile sfinte, odăjdiiile, vasele, cărțile sfinte, liturgia, cântările bisericești, ceremoniile liturgice. Din liturgică va trebui să cunoască elevul și celelalte slujbe dumnezești, vecernia, utrenia, paraclisul ș. a. Ar fi lucru foarte nimerit să se facă loc la sfârșitul liturgice și glasurilor, troparelor. La sfârșitul fiecărui paragraf, atât la istoria biblică, cât și la liturgică, va fi să se adaugă mici notițe în care să se reîmprospeteze cunoștințele din catehismul învățat în clasa I.

În clasa V să se propună dogmatica, nu împărțită în principii fundamentale și speciale — împărțire, care are loc la studiile mai înalte teologice —, ci întreg materialul dogmatic să se comprime într'un manual și pentru o singură clasă, rămânând părțile mai gingașe, punctele controversate, pentru apologetica din cl. VIII. În clasa VI ar urmă să se propună morala, în cl. VII istoria bisericească. Nu aflu cu cale ca istoria bisericească să se fărâmițască, propunându-se în două sau trei clase superioare și iarăș țin, că e lucru fără socoteală, să se propună singur istoria bisericii universale, să cunoști soarta bisericii din toate locurile și din toate vremile, iar despre biserica românească să nu se facă nici o pomenire. Nu ar fi însă cu cale nici aceea, să se propună singur istoria bisericii românești. Trebuie să se dea amândouă. Dar, după părerea mea, părțile privitoare la istoria bisericească a Românilor încap foarte bine în manualul istoriei întregii biserici. Așa acolo, unde se tratează încreștinarea popoarelor din imperiul roman, e la loc să se vorbească și despre încreștinarea Românilor. Mai târziu la tratarea schismei răsăritene se poate pomeni scoaterea Românilor de sub oblăduirea bisericii romane ș. a. m. d. E batjocură pe biata noastră biserică românească, să vorbești în manualul de istorie bisericească despre toate popoarele creștine, iar despre Români să nu spui nici măcar o vorbă. O mulțime de momente apologetice sunt risipite în manualele de religie din gimnaziul superior, dar nefiind adunate la un loc, elevul nu poate să și-le imprime în inimă și în minte. Aceasta și în sine e mare neajuns, dar dacă vom adauge, că la unele gimnazii se învață istoria, științele naturale și fizica din manuale scrise cu tendințe anticreștine ori barem anticatolice, oricine va înțelege, că întreaga instrucție religioasă e primejduită. Pentru aceasta e nevoie neapărată de apologetică și tocmai în clasa a VIII Apologetica, ca încununare a întregii instrucții religioase, va trebui să dea răspuns la toate chestiunile controversate, să lămurească toate îndoelile, să se extindă la toate greșelile istorice, să arate rostul științelor și în general, să fie o călăuză credincioasă a tinerilor, care atunci stau în pragul vieții.

Repet, că rezolvarea acestei chestiuni nu atârnă de cateheți, ci singur numai de arhieriei noștri, care cunoscând neajunsurile planului de învățământ în vigoare, vor putea să-l schimbe în felul cel mai potrivit. Poate, vei zice, că a noastră.

e datorința să atragem atenția cercurilor conducătoare asupra acestui neajuns, să arătăm nevoia modificării planului de învățământ. Dacă se crede, că aceasta ar fi de folos, să se facă o mică anchetă din partea redacției acestei reviste, cerându-se cateheților să răspundă la întrebările: 1. Simțesc nevoia modificării planului de instrucție religioasă la gimnaziu? 2. Cum socotesc, că ar fi bine să se facă aceasta modificare? ¹⁾ Sunt aproape sigur, că toți vor răspunde afirmativ la întâia întrebare. Și atât e destul. Cu privire la a doua întrebare se vor da, poate, răspunsuri deosebite. Dar aceasta deosebire de păreri nu împoartă, fiindcă în cele din urmă modificarea planului de învățământ e dreptul arhierilor, care îl vor exersă, după cum Duhul sfânt îi va lumina.

Dacă în principiu se aprobă ideia modificării planului de învățământ, urmează a doua chestie, care e mai mult a noastră. E chestia *manualelor*. N'avem manuale. Îmi scria în toamnă un coleg, că nici în Blaj nici în Gherla n'a aflat manuale de istorie biblică. Dacă s'a așteptat epuizarea totală, e semn, că manualul nu corăspunde. De fapt, manualele noastre de religie, cu puține excepții, sunt învechite, greșite ca fond și, mai ales, ca formă. Istoria bisericească, care bisericească românească nu cunoaște, care vorbește pe larg despre vechile eresuri, iar epoca dela reformațiune încoace o tratează numai așa, în fugă, cu limba-i greoaie, cu construcțiile-i neromânești și ortografia demodată, trebuie înlocuită. Tot așa manualul din clasa VI, ca învechit și necorăspunzător. Trecând istoria bisericească în clasa VII., iar morala în clasa VI, pentru clasa V va trebui să se alcătuească o dogmatică bună, în care să aibă loc și principiile fundamentale și cele speciale. Liturgica și apologetica cer manuale bune și corăspunzătoare. Istoria biblică, care se propune în gimnaziile noastre, conține material mai puțin decât istoria biblică din Gherla, prescrișă pentru școlile primare și nu e potrivită nici pentru vreo clasă mai superioară, d. p. a IV., nici pentru clasele I—II. Elevul gimnazial e nevoit mai mult să repețească materialul biblic învățat în clasele primare, nu află nici o notă, nici un moment nou, atrăgător. Ori că cetești istoria biblică ori cate-

¹⁾ Ordinariatul nostru arhidiecezan a făcut deja, la inițiativa p. Dr. Alexandru Rusu, o asemenea anchetă. Rezultatul ei acum se studiază aici în Blaj și sunt cele mai bune nădejdi, că lucrul se va termina bine. *N. R.*

hismul, uzitat până acum, care încă va fi a se înlocui cu un catehism mai mic, mai concis, cu material pentru o singură clasă — clasa I — ori vre-un alt manual de religie, cu excepția cărților pâr. Dr. Suciuc, — ne gândim numai la cele din școlile secundare —, și se pare că cetești o traducere verbală, rău ticluită de un om, care nu știe românește.

E clar, că manualele de școală nu sunt și nici nu pot să fie lucrări originale. Nu acela va alcătui manuale bune, care se ferește să aibă la îndemână un model sau mai multe modele străine și se năzuește să dea definiții, care se deosebesc de toate definițiile aflătoare în manualele mai vechi. Arta alcătuirii de manuale constă în alegerea fericită a celor mai bune definiții, în adoptarea celui mai bun sistem de tratare, de împărțire, de grupare de dovezi și mai pe sus de toate, în limba curată, ușoară, curgătoare.

Congres catehetic? Dacă am trăi vremi pașnice, ar fi cu folos să se adune toți cateheții la un congres, unde s'ar discuta aceste chestiuni. Dar, între împrejurările de față, ideia congresului nu se va putea împlini. Trebuie să se amâne acest congres pentru vremi mai bune. Însă rezolvarea acestor chestiuni e atât de urgentă, încât, după părerea mea, n'ar mai trebui să se aștepte congrese, ci cateheții să încredințeze pe profesorii dela seminarul blăjan și pe cateheții dela școlile de acolo să constituie un comitet sub prezidiul celui mai bun alcătuitor de manuale de religie dela noi, pâr. canonic Suciuc. Comitetul, după studiarea cauzelor catehetice, va înainta arhierilor noștri, în numele tuturor cateheților români greco-catolici dela școlile medii dela noi, un memoriu în care se va cere modificarea planului de învățământ și însărcinarea comitetului cu alcătuirea noilor manuale. După rezolvarea favorabilă a acestui memoriu va urma introducerea treptată a noului plan de învățământ și a manualelor redactate de o „Comisiune pentru alcătuirea manualelor de religie“, ieșite din tiparnița din Blaj și, în parte, din cea din Gherla.

Socotesc, că cauza catehizării este atât de importantă, încât, dacă suntem convinși despre lipsurile instrucției religioase, va trebui să facem tot posibilul pentru sanarea răului.

Cu drag:

Dr. ALEXANDRU CZIPLE.

Un dușman al bisericii noastre.

— Secta pocăiților. —

Intre dușmanii, cari tind la slăbirea și, dacă s'ar putea, la nimicirea bisericii noastre, în timpul din urmă se înșiră fără orice discuție și învățăturile sectei pocăiților, așa-numitul pocăitism. De acest dușman s'a mai adus vorba, în repețite rânduri chiar, în coloanele acestei reviste, dar cu toate aceste ni-se pare că nu facem lucru nefolositor, reînviind de nou chestiunea și cercând a contribui și din partea noastră cu ceva la reușita luptei, ce trebuie să o purtăm împotriva acestui dușman foarte primejdios.

În cele următoare vom cercă, să arătăm pe scurt *cum s'a pornit la noi această sectă*, și cari sunt după credința noastră *cauzele lătirii învățăturii lor la poporul nostru*, lucruri, cari ni-se pare, că n'au fost până acum de ajuns lămurite.

1. La noi la Români — cu deosebire în Ardeal — mult timp s'a auzit numai de numele pocăiților, mai ales dela unchiesi, cari prin poveștile lor pline de peripeții din țara dolarilor, nu-și uitau să prăsare și câte o ironie fină la adresa Bapțiștilor de pe acolo. Cum sunt ei de curioși, cât de răbdurii și năsdravăni în feliul de a suportă orice batjocură la adresa lor, numai de dragul de a nu fi credincioși cutărui preot, ci de a fi aleșii Domnului, argumentându-și ținuta lor cu schimonosirea acomodată a vorbelor „tuturor toate m'am făcut“. Cu timpul apoi cei reîntorși au adus această sămânță și la noi. Primaoară a fost aduse prin Elveția, Germania, de aici a trecut la Șvabii din Ungaria (vorbum numai sumar), de aici la vecinii lor la Sârbii bănățeni, iar dela ei s'a furișat mai întâiu în biserica neunită din Bănat. În Bănat cuibul lor eră cald, dar acest parvenit s'a cugetat să se extindă: a apucat-o spre Bihor în sus, aflându-și aici un adevărat apostol în Mihail Talpoș (primul care scoate o revistă baptistă sau pocăită la Români). S'a plecat apoi, făcând un ocol prin Bihor, spre țara Clujului, unde deasemenea a aflat teren bun și adicți număroși, — iar de aici ca dintr'un centru a apucat-o spre inima vastei dieceze a Gherlei și spre jurul ținuturilor păduroase ale Turzii. Simburele învățăturii lor e aruncat apoi spre Valea Arieșului (între ungurii calvini), de aici o creangă a lor continuă calea apostoliei spre Arieș-Murăș în jos, iar o alta apucă spre porțile Câmpiei ardelen.

După această considerare sumară a țesăturii externe, să intrăm puțin mai înlăuntru și să ne întrebăm că proprie ce învățături și principii conducătoare are această sectă? Să fii cât decât dextru în feliul întrebărilor, dacă vei întrebă pe „un frate“ (cum se numesc între sine membrii deja susceptuți prin botezul lor propriu și foarte curios), că de unde își au ei misiunea și autorizarea de a învăța și propaga învățătura, va stă la început puțin perplex, mai apoi recules, va apelă la autoritatea „Domnului“, care i-a trimis „în toată lumea să vestească la toate noroadele“. De aici încolo apoi te îngrămădesc cu citate, a căror legătură și elocvență e deteriorată și impusă cu sila. Că nu e o sectă eretică, care să aibă de bază vreun sistem filosofic, ori să aibă valori și capacități de apărători și propovăduitori: o știm cu toții. Știm că sistemul lor religios e un „mixtum compositum“, contras și compilat din învățăturile tuturor ereziilor cunoscute până acum și contopite într'un „întreg“ — să-i zicem așa —, fluctuant și variind aproape după numărul adicților. De aici se poate explica și mulțimea numirilor sub cari ocură acești sectari, bapțiști, anabapțiști, pocăiți, nazarineni, adventiști, mucări (pe țara Oltului). Putem prevedea și suntem siguri că învățăturile lor sub puterea dovezilor noastre dogmatice se topesc și pier și că așadară față de cuvintele „și porțile iadului nu o vor învinge pe ea“, nu e primejdie învățătura lor. Cunoaștem ostașii, calitatea, calificarea și feliul recrutării lor mai mult sau mai puțin. În feliul lor de luptă și în apucăturile lor zărim însă primejdia specială pentru biserica noastră românească, față de a cărei viitor, — deși în general promisă asistința sfântului Spirit —, putem și trebuie să fim cu grije, cu ochii în patru, căci n'are privilegii speciale, ci acestea le așteaptă să i-se presteze din partea slujitorilor săi.

2. În feliul cum e deci această sectă s'ar părea că n'avem să ne batem mult capul cu ea, nefiind primejdie, dar lățirea ei zilnică nu ne lasă să ne oprim aici, ci involuntar ne pune întrebarea care sunt dară cauzele lățirii ei în biserica noastră? Între cauzele, cari favorisează lățirea pocăitismului se pot lua ca cele mai principale: destrăbălarea în moravuri a credincioșilor, credulitatea provenită din lipsa de catehizare suficientă, alcoolismul și alte patimi urâte, precum și ținuta unor preoți în fața acestei plăgi.

Celui disgustat sufletește de murdăria vieții ce a dus-o îi trebuie o scândură de scăpare. Sufletul lui — scârbit dela

o vreme —, se deșteaptă și atunci strigă după ajutor. Acest ajutor nu-l mai vede în sinul bisericii în care a trăit, căci din neobservarea aproape generală concludem la neexistența lui. Credința lui greșită o întărește vieța semenilor săi: corupți ca și el. Acestui suflet, care se svârcolește în neputința sa și țipă de durere, ce ușor î-s'ar putea întinde mâna de ajutor. Dar când aceasta nu se face de păstorul în a cărui turmă a fost: vine pocăitismul și amăgindu-l cu vorbe îl câștigă. Simplitatea acestor suflete, e așa de mare, încât bucuros lapadă și cea din urmă schintee a conștiinței și urmează calea rătăcirii. Sub presiunea învățăturilor „convingătoare“ ale „mântuitorilor săi“, ca să-și ușureze tot mai mult starea ticăloasă din trecut, fiind omul și de altfel aplicat la aceasta, ascrie slăbiciunea individuală instituției în sinul căreia a crescut. Pocăitul care l-a amăgit, și-a ajuns deja scopul, căci biserica lui Hristos el a detronat-o, și a șters-o din acest suflet.

Bigotismul apoi și scrupulositatea exagerată a sufletelor simple se pot exploata cu cea mai mare ușurință din partea acestei secte, ca și care nime nu e în stare să însufle mai multe dubii omului neumblat în ale Scripturii, rezolvându-i-le în chip de tot mulțămitor și măgulitor. Această credulitate, de multeori soră cu corupția, este fiica lipsei de catehizare conștientioasă! Nu e nici o exagerare în această afirmație! Ce clenodiu mai scump are sufletul curat și mintea sănătoasă a neamului nostru ca limba și legea sa: acești doi frați gemeni și inseparabili? O adevată comoară poartă ei în sufletele lor, dar de prețul ei nu-și dau deplin sama, așa că teama de hoț le este mică. Dar numai când nu le-o trezește nimeni și nu-i face conștii de aceste comori. Dacă ei ar fi însă conștii de bunul neprețuit ce-l au, credința noastră e, că nime nu ar fi în stare să-i poată abate dela aceste bunuri, și că ei ar respinge și disprețui din toate puterile pe oricine s'ar apropiă de ei cu gânduri haine! Dupăce însă durere nu e așa, trebuie să mărturisim că catehizarea nu poate să fie destul de conștientios făcută. Căci altfel, cum s'ar face, ca ei să asculte bucuros — chiar și sufletele pii — bîrfelile lor biblice, cari își iau începutul cu negarea sf. Treimi: talpa credinții noastre? Lipsa acestei catehizări se resimte în voința debilitată și mai ușor aplicată spre rele ca a celor instruiți conștientios. În locuri de acestea de regulă grasează și celea mai ieftine și mai dejositoare patimi ale voinții slabe: alcoolismul, concubinatul și altele.

E de învidiat prudența și tactul practic al ofensivei ce o poartă această sectă bisericii noastre. Intre poruncile lor cele mai de frunte, se află și cea care decapitează orice fel de beutură! Adicții acestei secte sunt perfect abștinenți. E deci o cauză foarte eficace a lățirii acestei secte și antialcoolismul și e un argument practic și foarte stringent în contra moralei turmei noastre. Nu puțină mirare îl cuprinde pe păcătosul și decăzutul bețiv, când vede că soțul lui de mai ieri dela crișmă, azi nici un picur nu mai gustă. Doară legea care o spune Părintele lui încă oprește beția. Da! și totuș oamenii beau și-i rău își zice el și toate rânduelile lui perturbate îl întăresc în această constatare. Nu o fi dar chiar așa bună „legea noastră“ ca a pocăișilor — își zice el — și lipsa de a se reculege nu și-o vede întărită între fiii mamei, căreia îi aparține. Nu e bună deci — și, odată sugerat acest dubiu —, lunecarea lui e sigură!

Răsboiul actual e cea mai cumplită plagă ce a trimis-o Dumnezeu cândva pe capul omenimii, ca un mic revanș — să-i zicem așa — la mulțimea fărădelegilor noastre! Turma noastră acum în fața fulgerilor și trăsnetelor mâniei dumnezești se înfrică, se resfiră și nu arareori umblă pe căile apropiatului povârniș! Datorința noastră de păstori ne revine dar acum sub greutatea celei mai grave răspunderi. Am grijit de turmă când ceriul eră senin și între noi înțelegere: acum în focul suferințelor, noi să fim alătura de turmă! Câteva vorbe de mângăiere și îmbărbătare acum și turma se va lipi strâns de păstor, căci în susceptibilitatea de azi a sufletelor e așa de ușor să te apropii de durerile turmei și poți lecul mai sigur ca oricând. Dar dacă noi nu ne interesăm de durerile lor, răul e îndoit: căci negligăm și turmă și întărim și pe dușmanii noștrii. Ei, — în interesul reușitei lor — întăiu și întăiu lovesc în noi preoții — convinși fiind despre adevărul: „Bate-voiu păstoriul și se vor risipi oile?“ Ca apoi ei de fapt să apară de îndreptățiți a lovi în preoțime, se provoacă la cuvintele Scripturii că „a ales Dumnezeu celea slabe și nebune ca să rușineze pe înțelepți“. Ei ne discreditează cu vorbe calumnioase — de cele mai multeori —, dar durere uneori și noi ne discreditam învățăturile noastre cu vieța, sprijinind afirmațiile lor! Să fim sinceri numai, și dacă am greșit să nu ne mănem, ci recunoscând greșala să reparăm ce am pierdut, căci perseveranța noastră în rău, sau chiar numai în indife-

rentism, e cauza cea mai sigură a reușitei pocăitismului, o sectă care se nutrește din slăbiciuni.

Pocăiții spun despre preoți, că sunt năimiți și nu păstori: căci mulg turma și se îmbracă cu lâna ei, o storc prin șarlatanii și promisiuni mincinoase și în schimb nimic nu-i dau! Ei o zic și — durere — noi o facem: netezind însă ținuta noastră cu diferiți titluri: „greul zilelor“, „criza“, „lipsa“, toate nedemne de buzele celui care are să fie còpia cât se poate de fidelă a Păstorului, „care sufletul și-l pune pentru oife sale“. Nu pot trece neamintit cu multă durere ținuta unora, cari foarte mult întăresc pe acest dușman, făcând turmei în aceste zile tot felul de slujbe: pe cămeși și alte veșminte, prin ce se nutrește în popor superstiția. Se citesc rugăciuni, cărora li-se atribuie efecte miraculoase, se leagă de cutare serviciu redobândirea inomisă a bunurilor pământești, avere, sănătate ș. a. Prin aceasta se întărește răul în contrari, căci chiar să vrea, o atare purtare îi respinge dela întoarcere, dar se amăresc și smintesc și cei buni de așa purtare și un atare putregaiu corumpe ținuturi întregi, compromițând și încleștând mâna celor buni. E destul câte un uitat de sine într'un ținut unde și-a înfipt deja stindardul acest rău: ca biruința să-i fie asigurată. Veți fi petrecut apoi cu ochii rândurile din 2 Martie ale „Gazetei“, unde un suflet se plânge contra apucăturilor mârșave și demoralizatoare ale unor preoți, cari criza economică o știu stoarce pentru culina parohială, dejosind și batjocorind simțul de pietate al țărănimii prin aceea, că-i învață să cerșească cereale, cari să le dea preț pentru un sacrament (maslu). Când acestea suflete se vor convinge că ajutorul ce li-s'a promis nu e, că au fost trași pe sfoară chiar de părintele lor, mai poate cineva crede, că unii ca aceștia vor mai da și numai o zală pe toate închinăciunile popești? Nu! și semenii lor vor afla de naturală această judecată, iar dușmanii noștri se vor întări tot mai mult.

3. După ce am considerat și cauzele acestui rău, să fixăm și un punct din învățătura lor pe care-l credem de mai potrivit să-l atingem chiar acum. În aceste vremuri, cari în multe privințe se socotesc ale reculegerii sufletești, știu potrivi așa de bine pocăiții doctrina lor despre sfârșitul lumii. Pe anul 1914 puneați terminul fix al sfârșitului lumii, când „aleșii Domnului“ (turma botezată pocăită), alături de scaunele celor 72 bătrâni, vor judecă mulțimea! Neverificându-se zisa aceasta, a amuțit parcă,

pentru un timp, glasul profetului mincinos. Intorsăturile constelației politice însă a adus pentru sectă iarăș o zodie protectoare, cât se poate de norocoasă.

Exundările anilor din urmă, țarinele sterpe, cutremurele dese de pământ, războaiele ultimilor ani și mai ales războiul acesta înfricoșat, „când neam se va scula împotriva altui neam“ foametea, ciurma și alte molime, cari amenință, sunt tot atâtea motive, de a vedea sfârșitul sigur al acestei lumi. Trimbița a 7-a, vestită în Apocalipsă, sună acum, deci pocăitivă, căci aproape este ziua răsplătirii; și, în lipsa sprijinului, tare mulți se lasă a fi prinși în mrejele lor, pierzându-se astfel în noroiul infect al învățăturilor lor! Când sufletele sunt mai excitate și mai susceptibile ei știu lucră acest ogor; aruncând în el din belșug neghina învățăturilor lor.

Pocăitismul cu doctrina lui lovește rând pe rând în adevărurile de credință, a căror tărie însă cum am zis nu o știrbesc și în principiu se pot apăra cu ușurință, dar faptul că e o propaganda nesănătoasă, trebuie să ne afle gata de luptă cu atât mai vârtos, că tendința principală și finală a acestei secte e desnaționalizarea și sfășiarea vieții noastre bisericești. Rafinăria armelor lor trebuie nu desprețuită, ci parată: prin mijloacele și contra armele *adevărului*, cari ni-le îmbie foarte bogate credința noastră sfântă. Din aceste patimi, cari încearcă sufletele credincioșilor noștri, prin vieața și destoinicia noastră de păstori, să aducem *învierea!*

IOAN BOZDOG.

Insemnări.

Ceva despre canonicat în biserica noastră. Născută și desvoltată în pământ străin de acela al bisericii noastre răsăritene, instituția de împrumut a canonicatului, care mai bine de o sută de ani înlocuiește la noi vechile „presbiterii“ din jurul scaunelor vlădicești, a trecut în conștiința neamului nostru ca una dintre cele mai înalte și mai folositoare instituții ale vieții noastre publice. Și pe dreptul. Căci puterea de cârmuire a credincioșilor din singuraticile eparhii, care din drept divin este concentrată în mâna unui singur om, a episcopului, a avut în această instituție a bisericii totdeauna un real și

foarte însemnat sprijin, iar la timp de nevoie, când slăbiciunea naturii omenești o cerea, un corectiv de cea mai mare importanță.

Alături de scaunele vlădicești, „capitulele bisericilor catedrale“, cum se numește această instituție, sunt cel mai însemnat factor în viața singuraticelor dieceze. Ca organele cele mai nemijlocite prin cari se deprinde întreita putere sfântă a episcopilor, ca sfetnici cu mari atribuții și cu grele răspunderi ale acestora, iar în cazuri de sedisvacanță ca adevărați ocârmuitori ai destinelor diecezei, membrii capitulelor au în mod firesc o hotărîtoare influință în mersul bun sau rău al afacerilor respectivei dieceze.

Și dacă stă acest adevăr în general pentru întreagă biserica, pentru biserica noastră română unită el are îndoită putere. Câteva considerații ne pot lămurii deplin în această privință. Biserica noastră relativ tinără, și ca atare avizată la întreagă desfășurarea puterii de muncă a celor ce ajung la cârma destinelor sale, mai e și așezată între condiții cu totul speciale. Stăpânind abia o jumătate din Românii regatului ungar, și numai cam a opta parte a întregului neam, biserica noastră are greutăți deosebite, trebuind să poarte lupta pe două fronturi, la fel de primejduite. Deoparte trebuie să păzască cu sfințenie limba, ritul și disciplina, moștenite dela părinții, cari au știut să ni-le asigure cu atâta pricepere în actul lor de unire, iar de altă parte trebuie să lupte cu îndârjire pentru păstrarea intactă a credinței, dela care nime și nimic nu-i iertat să ne poată abate. Și această îndoită luptă, din firea lucrului, nu se poate restrînge la o acțiune curat defensivă. — Un alt moment special este apoi împrejurarea, că nefiind întreagă preoțimea noastră celibatară, este destul de mic numărul acelor, din cari se pot recruta persoanele, în mâna cărora se pune, uneori poate fără destulă vrednicie, întreagă puterea de Arhieru. Mai socotind apoi și aceea, că o mulțime de lucruri în biserica noastră n'au ajuns să fie încă definitiv prinse în cadrele unor legi cu putere îndrumătoare, oricine poate să-și dea seamă, cât de bine, de însemnatul rol ce revine capítularilor noștri.

Nu e deci nici o mirare, dacă la alegerea, sau propunerea pentru întărire, a câte unui nou canonic, lumea înțelegătoare și cu iubire pentru înaintarea bisericii sale, nu poate rămânea indiferentă și rece. Ceice cunosc obligamentele, depuse și în

canoanele primului nosrtu conciliu provincial, și știu că membrii capitulari între altele sunt obligați „și a lucră cu toate puterile la cultivarea științelor, înflorirea bisericii și la sporirea sfintei Uniri“, și cari simțesc, cu un nobil instinct de proprie conservare, că dintre toate obligamentele mai ales *aceste* trebuiesc împlinite, nu e mirare dacă mișcă toate pietrele și se roagă și de Dumnezeu și de oameni, să mijlocească promovarea acestora, despre cari se poate spera că vor putea satisface așteptărilor unei biserici, care vrea să trăiască.

Canonicatul în biserica noastră nu este deci un sanatoriu pentru invalizi, ori o penziune pentru cei cari muncind cu râvnă o întreagă viață, sunt totuș vrednici de ea, nici nu este o sinecură pentru cei cari ar putea să lucre, dar nu vreau să lucreze, ci este o meritată lărgire a sferei de influință și de muncă a unor oameni cu adevărat vrednici și *harnici* de a promovă interesele scumpei noastre biserici.

Meminisse iuvabit!

Dr. Alexandru Rusu.

*

Organizarea presei catolice italiene. Nrul de 4 Aprilie din „L'Osservatore Romano“ ziarul oficios al Vaticanului comunică unul dintre cele mai importante decrete ale papei pentru întărirea presei catolice italiene. Cele 35 milioane de Italieni catolici, a căror organizație lăsa foarte mult de dorit, cu o nespasă pierdere pentru credință și admițind un procent mare de lipsă de interes în cauze proprii, astăzi sunt pe cale de-a-și uni toate elementele de viață pentru începerea unei ere noi de activitate.

Benedict XV a observat îndată la începutul pontificatului său lipsa, ce o are Italia catolică de ordinarea și dezvoltarea puterilor proprii. Durerorosele înfrângeri sociale și politice ale catolicilor, provocate de blocul grozav al forțelor socialiste și masonice, au obligat pe actualul pontifice să ia în mână el însuș, călcând pe urmele lui Piu X și mai ales alui Leo XIII, întreagă acțiunea catolică italiană. Spre scopul acestă a unit cele patru reuniuni regnicolare prin un normativ uniform, făcându-le dependente de „l'Unione Popolare“, stând srb cărmuirea unui comitet directiv de 11 membri, a cărui prezident este prezidentul „U. P.“ și la care participă de drept prezidenții reuniunilor economico-sociale, electorale, a tinerimii catolice și a femeilor catolice italiene. Comitetul acesta are să imprime acțiunii catolice întregi directiva programatică, reducând la o

unitate de vederi și de principii toate organizațiile catolice provinciale.

Decretul care a înfăptuit aceasta concentrare a forțelor emanase deja cu 25 Februarie c. Cum însă între împrejurările de azi este cel puțin extrem de grea orice dezvoltare socială, economică ori politică, dacă nu chiar imposibilă, fără de sprijinul presei, Benedict XV cu un nou decret, datat 25 Martie c. și publicat cu 9 zile mai târziu, organizează în favorul mișcării amintite mai sus presa catolică. Înființează (§ 1) „L'Opera Nazionale per la Buona Stampa“, care are de scop (§ 2) lățirea ajutorului și îndrumarea gazetăriei catolice italiene. În întreaga Italia au să se subscrie cvote anuale de câte 5 franci din partea tuturor membrilor, cari se sperează a fi mai multe milioane (§ 3). Intreagă O. N. B. S. stă sub grija *consiliului central* având un prezident și 10 asesori (§ 4). Prezidentul e numit de Papa. La cererea consiliului central, fiecare episcop numește un *delegat diecezan*, iar acesta câte un *delegat parohial* în fiecare comună (§ 5).

Cum se vede din această scurtă schițare a punctelor principale din noul decret, sfântul Scaun a deslegat în mare parte cea mai de căpetenie chestiune socială a Italiei.

Oare nu s'ar putea înfăptui și la noi organizarea aceasta necesară pentru dezvoltarea mai intensivă a vieții noastre interne? Noi credem că da! Și când ea ar veni la suprafață, ar dispărea multe din neajunsurile, cari le îndură acum presa noastră bisericească. În cadrele proiectatei societăți „Sf. Unire“ ar intra și gruparea ziaristiceii noastre. Vom reveni mai pe larg la evolvarea acestei idei, credem, mântuitoare. Notăm numai atât, că strângerea și coordonarea atâtor forțe, de cari, har Domnului, dispunem, ar face cel mai prețios serviciu și românismului și catolicismului nostru. Nime n'ar privi la noi cu bănuială, cum au privit unii răi până acum; noi le-am dovedit, că bănuelile, dacă preste tot își au și ele o menire, apoi să se îndrepte în alte direcții, nu spre tabăra noastră.

Dr. Ioan Coltor.

*

Papa și războiul. Foarte puține vor fi elementele durerose de anarhie, cărora să le placă situația tragică de azi a Europei, cari să nu dorească sincer schimbarea acestei nerândueli, a acestui chaos înspăimântător, în o pace binerânduită. Dar mai mult ca oricine o dorește aceasta Părintele

tuturor, Pontificele, în a căruj inimă duiosă și minte luminată, ca în un suflet de mamă bună, e ridicat un candid altar pentru toți. Ca omul lui Dumnezeu, ca servul credincios al lui Hristos și ca solul păcii, desbrăcat de orice interes vremelnic și cu totul imparțial, Papa dela Roma privește cu adâncă durere la certurile, dușmăniile și luptele grozave dintre fiii săi, dându-și în aceeaș vreme toată năzuința, ca să potolească focul. În toate declarațiunile, ce le-a făcut, în foarte ordinele, ce le-a dat și în toți pașii, ce i-a întreprins Vicarul lui Hristos, nu-i decât hotărîre și însuflețire pentru dreptatea lui Dumnezeu de o parte, iar de altă parte nobleță și îndurare pentru toți cei certați. În toate propunerile făcute capilor celor ce se luptă și neutralilor, în mobilizarea întregii lumii catolice pentru rugăciune de pace, ales în luna Maiu, și în rugăciunile proprii ale celui dintâiu Preot al lumii, nu se poate desluși altceva, decât dorința de a folosi intereselor omenimii, chiar și în aceasta ultimă rație a raporturilor dușmănoase dintre popoară, în războiu.

Uriașă putere morală a Pontificelui mai rar s'a manifestat atât de pregnant ca în această învălmășală. Ideile și voința lui sunt nu numai cunoscute și apreciate de toți, ci și stăpânesc în toți. Avem credința, că precum în trecut a avut darul să micșoreze din relele războiului, așa în viitorul — nădăjduim — apropiat, va contribui în cea mai însemnată măsură la încheierea păcii binecuvântate.

Sf. Părinte Benedict XV, căruia între toți pontificii i-s'a dat, să asiste la cel mai grozav războiu, care a răpit în valurile sale furioase, cum însuș zice, neamurile și popoarele, prin organismul admirabil al bisericii, ce conduce, va lucra — suntem siguri — pentru *înfrățirea neamurilor*, care se poate întemeia solid și ridică numai pe iubirea lui Dumnezeu și a deaproapelui și nu pe plăcerile efemere, ce le procură puterea, și nici pe câștigurile și interesele singuraticilor, fie aceia indivizi ori popoare. În această fericitoare muncă îl va ajuta Dumnezeu și prin cooperarea înțelepților și a poeților lumii și prin glasurile atâtor văduve și orfani rămași după martirii acestui sfășietor războiu.

Senior.

CRONICĂ.

Memoriul greco-catolicilor ruteni adresat primatului Csernoch. Făimoasa vorbire a primatului bisericii maghiare Dr. Ioan Csernoch, asupra căreia s'a insistat așa de mult în Nrul trecut al acestei reviste, a produs o anumită mișcare și în sinul bisericii rutene unite. În numele diecezei rutene a Muncaciului, episcopul Papp Antal a înaintat primatului Csernoch un memoriu, în care se arată lămurit și fără încunjur sentimentele cu cari preoțimea ruteană unită a primit constatările și planurile pentru viitor, fixate de primate în discursul său dela societatea sf. Stefan.

Pornindu-se dintr'o mărturisire a credinței nestrămutate față de sf. Scaun apostolic al Romei, din partea căruia de aproape 300 de ani, de când dăinuește Unirea, numai grijă părintească și iubire a putut să experieze, înainte de toate se mulțumește întrânsul primatului pentru grija ce o poartă întăririi sf. Uniri și pentru considerația mai mare, egală cu a preoțimii latine, de care va trebui să se bucure în viitor și preoțimea unită. Se insistă apoi pe larg asupra activității tot mai potențate de pe toate terenele a preoțimii rutene, și peste tot asupra tuturor momentelor mai însemnate bisericești, școlare, culturale, sociale, sau de ordin economic, cari dovedesc o consolidare internă a bisericii rutene, respingând prin aceasta insinuația, că „preoțimea ruteană unită nu ar fi părinte al întregii turme încredințate spre păstorire, ci numai al familiei sale“, ori că „activitatea ei n'ar depăși cadrele slujbelor liturgice“. Se amintesc firește și o seamă de piedeci, cari au stânjenit clerul în activitatea sa și se solicează ajutorul primatului pentru delăturarea acestora.

O parte însemnată a memoriului se ocupă de mișcarea schismatică rusească, dând în acest punct toată dreptatea primatului, că adevărată aceasta ar fi o mișcare politică, care se înfățișează numai sub masca religiunii, și de aceea cu atât mai mult poate aștepta preoțimea unită sprijinul efectiv al guvernului și al bisericii latine pentru suprimarea acestei mișcări. Memoriul *nu* este însă de părerea, că aceasta se va ajunge prin delăturarea „tuturor elementelor de viață bisericească, cari reamintesc vechea credință“. Dar și de altfel, în biserica ruteană nu este nimic ce ar putea să promoveze mișcarea

schismatică, *câtă vreme ritul și limba liturgică paleoslavă, precum și slovele* (literile cirilice), toate admise, ori chiar impuse, din partea Romei, mai curând întăresc Unirea cu Roma. Singur calendarul iulian ar putea să fie schimbat — după credința —, lor și anume nu prin ordin bisericesc, care poate fi primejdios, ci prin o lege a țării, care să impună calendarul gregorian întregii biserici răsăritene din țară.

Acesta e cuprinsul memoriului, care, dacă luăm afară partea ultimă privitoare la calendar și o seamă de aluzii politice, trebuie să spunem, că face cinste bisericii rutene. Părerile în cari ea se deosebește de cele ale primatului, se spun ce-i drept foarte mănușat, dar nu trebuie să uităm, că biserica ruceană, deși răsăriteană, este în dependență ierarhică față de capul bisericii latine maghiare. Principalul e, că se spun și încă așa de curând după rostirea discursului primațial.

Așteptăm acum răspunsul demn și hotărît pe care-l va da episcopatul nostru, desigur fără multă întârziere. (ar.)

*

Jubileul mitropolitului Ioan Meșianu. Deodată cu cei 40 de ani de arhierie a Înalt Preasfințitului nostru dela Blaj, s'au împlinit anul acesta tot 40 de ani de arhierie și pentru mitropolitul bisericii ortodoxe române din aceasta țară, octogenarul dela Sibiiu, pâr. mitropolit Ioan Meșianu. Din acest prilej sărbătoreasc credincioșii săi din arhidieceză și foștii săi credincioși din eparhia Aradului, unde și-a început slujba grea de arhierie român, au găsit, în cadrul congreselor bisericești din acest an, frumoase și binesimțite cuvinte pentru a exprima înaltului jubilent sentimentele lor de fiască iubire și omagială supunere. Dar dacă aceste sentimente ale fiilor față de părintele lor sufletesc, tălmăcite la Sibiiu prin însuș prezidentul „Astrei“, sunt oareșcum datorite, așa că exprimarea lor *trebuie* să se facă, accentele sărbătorești ale întregii noastre prese, între cari voim să fie socotite și aceste puține șire, dovedesc în schimb, că pentru sărbătorirea pâr. mitropolit dela Sibiiu, sunt în sufletul fiilor neamului nostru și alte motive, decât acele de apartinere la confesiunea, a cărei cap este.

Jubileul acesta, ca și acela al părintelui nostru mitropolit Dr. Victor Mihályi, au fost momente, cari au reliefat odată mai mult și într'un chip foarte impunător împrejurarea, că neamul nostru din această țară cât de mult este legat de tronurile

sale arhieresti, în cari vede și, cu bucurie o spunem, îi place încă să vadă cel mai înalt și cel mai îndreptățit for de îndrumare în toate chestiunile, cari ating vieța noastră ca popor în aceste cuprinsuri politice. De Dumnezeu, ca această stare de lucruri, să rămână multă vreme tot așa spre binele nostru! (ar.)

*

Martirii Irlandei. La 9 Februarie c. S. Congregație a Riturilor a emis decretul de reluare a procesului de beatificare în cauza martirilor irlandezi, uciși cu o cruzime nemai auzită în veacul XVI și XVII de anglicani, pentru că nu au voit să-si părăsească credința catolică.

Din actele contimporane, cari istorisesc fidel suferințele acestor martiri reiasă toată mârșavia uneltirilor, de cari s'au folosit guvernele mândrului Albion, ca să stângă orice izbucnire a sentimentelor de credință unită cu Roma, în mijlocul celui mai nenorocit popor din Europa, rămas însă statornic în alipirea față de urmașul lui Petru.

Sunt 14 episcopi, 243 preoți, călugări și mireni, 6 femei, fericiții acestia, cari au știut desprețul moartea pentru mărturisirea lui Hristos. Numărul celor decapitați, spânzurați ori arși de vii tot în Irlanda este nespus de mare. Deocamdată însă numai procesul de beatificare și mai apoi de canonizare al celor înșirați mai sus s'a reluat, pentru că actele, cari se refer la martiriul acestora prezintă toate calitățile celor mai veridice dovezi istorice, a căror autenticitate este absolut imposibil să fie trasă la îndoială. (ic.)

*

Congresele anuale ale bisericii neunite s'au ținut și anul acesta în timpul obișnuit, săptămâna ce urmează după Dumineca Tomii, atât la Sibiiu, cât și la Arad. Caransebeșul, al treilea centru religios al fraților neuniți, împiedecat acum de stările războinice, și-l va ține mai târziu.

În ambele aceste congrese s'au discutat chestiunile ce cad în competența lor, luându-se hotăriri salutare sub multe raporturi, fără ca vre-una dintre ele să treacă marginile pe cari li-le împrumută mersul normal al afacerilor curente. Remarcăm totuși, că la propunerea unui profesor de teologie, la Sibiiu s'a hotărît, că de aci încolo bisericii neunite să nu i-se mai zică oficios biserică „greco-orientală“, ci biserică „națională ortodoxă“, după felul cum ea se numește în Ro-

mânia. Numele acesta, care s'a folosit și până acuma, mai ales în timpul din urmă, pe o întindere foarte mare, dar care în ce privește partea de „ortodoxă“, după credința noastră nu-i compete, va putea totuș să fie un bun nume de deosebire între ea și biserica noastră catolică. Nu știm numai cum se va putea introduce în legile țării, cari nu cunosc decât greco-orientali. — Un alt moment, care ne-a legat într'un chip mai deosebit atențiunea este afacerea — scandal, ce s'a provocat la Arad în jurul unui oarecare unit, sau fost unit, aplicat în ceva slujbă pe lângă consistorul orădan al vicarului Mangra. Nu aceea ne-a bătut la ochi, că s'a făcut scandal pentru un unit apostatat, fiindcă asta o socotim ca o pedeapsă meritată, ci nu înțelegem cum a putut intra în astfel de slujbe — mai ales la Orade — un unit, iar dacă a putut, cum de s'a admis totuș scandalul din jurul persoanei sale. Ne întrebăm și noi, iacă — așa, fără să așteptăm vre-un răspuns dela cineva, singur numai pentrucă aceste lucruri par a fi curioase semne ale vremii. (ar.)

*

Jubileul lui Biederlack. Retras de vreo șase ani în mânăstirea Iezuiților din Innsbruck, Păr. Biederlack S. I. a împlinit în zilele aceste al 70-lea an al vieții. Toți admiratorii săi s'au grăbit să-și manifesteze simțemintele de stimă și venerațiune, ce i-o poartă, și aceasta manifestare sinceră a crescut luând forma unei adevărate serbări jubulare.

Biederlack este unul dintre cei mai apreciați scriitori de morală teologico-filozofică, iar chestiunile sociale moderne și-au aflat în el pe unul dintre cei mai iscușiți și mai erudiți scrutaători. „Die soziale Frage“, opera sa de căpetenie, a deșteptat admirația tuturor sociologilor, fără deosebire de neam și de credință.

S'a născut la 27 Martie 1845 în Greven (Westfalia). A studiat la Innsbruck. A intrat apoi în ordul iezuiților (1864), fiind profesor la universitate tot la Innsbruck, iar mai târziu rector al Gregorianei din Roma, unde el a început primele cursuri de sociologie. (ic.)

*

Congresul reuniunilor de pace. Încă în 1816 s'a înființat în Londra o reuniune cu scopul, ca să propage pacea între oameni și ca conflictele dintre state să se aplaneze pe cale pașnică. Ideea păcii a cucerit teren, s'a lătit foarte mul-

tumitor. La finea secolului XIX aproape în fiecare stat eră câte o reuniune de pace. Reuniunile acestea au dezvoltat și dezvoltă cea mai însemnată activitate în congresele lor mondiale, cari în timpul din urmă s'au ținut în tot anul. În anul acesta de lacrimi și de jale încă s'a ținut congresul reuniunilor de pace, întrunindu-se, din 7 până în 10 April, în Haaga, reprezentanții din 10 state, dintre cari unele sunt în conflict armat. La aceeaș masă, cu calmitate și în bunăînțelegere au discutat despre binecuvântările păcii, a căror valoare o apreciem acum mai mult ca oricând altădată și despre modul, cum s'ar putea înfăptui și păstră o pace mai durabilă, pentru asigurarea căreia s'a hotărât, să se înființeze câte un organ central în fiecare stat și s'a accentuat necesitatea, că în viitor parlamentele să controleze mai mult și mai bine politica externă. (sr.)

*

Numărul catolicilor în Statele unite. *Official Catholic Directory* din 1915 conține și datele următoare: În 1914 au trăit în Statele unite din America de nord 16.309,310 catolici, sporindu-se în anul acela cu 241,325. Din 1910 s'a sporit numărul catolicilor cu 3.846,517, iară din 1905 cu 7.231,445 Dieceze sunt 101. Numărul preoților e 18,994, dintre cari 4986. călugări. Numărul bisericilor eră 14,961, edificându-se 316 nouă. Seminarii teologice au fost 85 cu 6770 alumni, internate pentru educația băieților 229, școale medii 680 și 284 orfelinate, în cari s'au adăpostit 45,742 orfani.

În America, unde sunt o mulțime de confesiuni și secte religioase, progresează uimitor numai biserica catolică, deși nu-i ajutată de stat cu nici o centimă. La începutul veacului XIX în America erau numai vre-o câteva dieceze cu puțini credincioși, iar acum! Rezultatul acesta admirabil e urmarea apostoliei, ce o fac preoții de acolo, împlinindu-și cu zel nobila chemare, propovăduind adevărul, extirpând păcatul, cultivând virtutea și exercitând pe o scară întinsă opera iubirii creștinești. (sr.)

Cărți și reviste.

Deși foarte înaintat în vrăstă, păr. canonic *Gavril Pop* din Blaj continuă a se ocupa cu lucrări literare, așa că aproape nu este an în care rubrica bibliografică să nu fie silită a încreștă câte ceva din roadele îndeletnicirilor de aceasta natură ale

neobositului canonic. Și asta, cu toatecă — trebuie să relevăm acest lucru ca un merit deosebit —, nu caută să-și facă nici o reclamă.

După terminarea dicționarului său mitologic, care face în cercuri largi bune servicii studiului clasicii latini și greci, păr. Pop s'a întors spre studii, cari pot folosi mai nemijlocit poporului de rând, pe care l-a avut în vedere și în predicile sale mai vechi, precum și în tâlcuirea evangheliilor din timpul mai din coace, de care s'a adus vorba în Nr. 14—1912 al acestei reviste. »*Părți alese din fabulele lui Esop*« se cheamă cea mai nouă publicație a păr. canonic, în care pe 69 de pagini ne dă 83 din cele mai cunoscute fabule ale »celui mai mare publicist grec«, cum îi zice lui Esop. Limba îngrijită și afară de câteva locuri, recte: cuvinte, pe înțelesul poporului, grija destul de mare de-a scoate greșelile de tipar, precum și prețul foarte mic de abia 50 fileri, dovedesc, că autorul a rămas tot cel vechiu, a lucrat nu din poftă de câștig, ci cu gândul curat, să folosească cât de puțin neamului său, și acum la adânci bătrânețe.

I-se cuvine toată lauda și recunoștința. (ar.)

*

În prima jumătate a secolului XIX conteasa Ana Meeus din Bricselela a cercetat o biserică din provincie. Necurătenia, disordinea, aerul corupt, ornatele rupte și murdare, recvizitele bisericesti fără valoare și fără nici un gust estetic, ce le-a aflat acolo, au umplut de adâncă durere inima curată și evlavioasă a nobilei vizitatoare. Experiența aceasta supărătoare însă a determinat pe luminata doamnă, să se ocupe serios cu aflarea unui mijloc, prin care casele Domnului să se țină în curățenie și să se provadă cu celea de lipsă, după prescriesele bisericii și în conformitate cu regulile estetice. Ajutată de mai multe femei și de jezuitul Boone, Ana Meeus în 1848 a înființat o »reuniune a altarului«, a cărei statute au fost aprobate în 1850 de primatele Belgiei, iar în 1880 de sf. Congregație din Roma.

Inceputul acesta binecuvântat de Dumnezeu, pentru al cărui mărire s'a făcut, în scurt timp a ajuns la cunoștința inimelor bune și largi din întreagă biserică. Acestea apoi încetul cu încetul au înființat atari reuniuni aproape în fiecare dieceză. În 1879 »reuniunea altarului« din Roma s'a declarat de matre, iar în 1895 s'a ridicat la rangul de prima primăria. Cu aceasta stau în legătură organică toate reuniunile altarului din biserică catolică întreagă, ale căror membrii se împărtășesc de bogate daruri spirituale.

Scopul reuniunilor altarului este adorarea euharisticului Hristos și providerea deamă a locașurilor Domnului Hristos cu cele de lipsă, ori din partea reuniunilor filiale, ori cu ajutoare dela alte reuniuni, cum și ținerea aceloră în ordine și curățenie.

» *Utmutató a magyarországi oltáregyesületek szervezésére*«, edată de »A budapesti országos központi oltáregyesület«, e o călăuză bună, care pe 106 p. ne arată limpede statutele reuniunilor altarului, formalitățile după cari se pot înființa, agendele directorilor, ale prezidiului și ale comitetului, cum și raportul dintre reuniunile, cari constituie membrele organismului puternic, care se cheamă »Reuniunea altarului bisericii catolice«. Capul acestei reuniuni e prima primăria din Roma, iar membrele ei sunt: reuniunile regnicolare, diecezane, districtuale și filiale din întreaga lume.

Broșura aceasta se ocupă în special cu reuniunile altarului din Ungaria, arătând istoricul lor, statutele, modul de înființare, raportul dintre ele și indulgențele, ce le pot câștiga membrii reuniunilor. Un suplement cuprinde istoricul pe scurt al reuniunii prime primărie și statutele aceleia.

La noi reuniunea altarului n'a prins rădăcini. Conducătorii bisericii noastre însă n'au rămas indiferenți față de chestiunea mare a împodobirii casei Domnului. Încă în sinodul din 1821 (II. 8) s'a demândat prótopopilor, să îndemne pe toți credincioșii »spre ținerea bisericii în stat bun, spre împodobirea ei«, iar sinodul din 1869 (c. 15) și conciliul provincial din 1900 (Tit. III. c. II. p. 17) au hotărât și recomandat înființarea de reuniuni pentru înfrumșetarea bisericilor. Astăzi avem un însemnat număr de atari reuniuni, cari mai au ca scop și împodobirea cu virtuți a casei Spiritului sfânt, a sufletelor. Și nădejde avem, că mai ales acum în timpul acesta se va pregăti terenul pentru reuniuni de acestea chiar în fiecare comună bisericească, predicându-se despre importanța lor și invitându-se creștinii să se anunțe de membri și să lucreze pentru scopurile reuniunii, rămânând, ca înființarea formală să se facă după încetarea stărilor excepționale de astăzi. (șr.)

TELEFON.

Manuscrisele nu se înapoiază.

P. Cluj. Cu bucurie vă vestim, că *Evangelierul*, epuizat mai bine de doi ani, s'a pus acum de nou sub tipar, așa că în scurtă vreme îl veți putea avea. Il așteptăm și noi cu mult interes, deoarece textul evangheliilor va intra aici în felul cum se va tipări în noua ediție a sf. Scripturi.

R. Poieni. Constatăm primirea sumei de cor. 10, ce ați trimis-o prin librăria arhidiecezană ca abonament pe 1914.

S. Căpuș. Plata abonamentului S. Voastre e achitată până în 31 Decembrie 1914.

Pentru redacție răspunde: Dr. Alexandru Rusu.

Proprietar-editor: Membrii redacției.